

TEMA: Dansk politik i Tyskland

Stefan Seidler i Den Tyske Forbundsdag:

Danskerkongen i Berlin

Side 6

**SSW går til
til delstatsvalg
i Slesvig-Holsten**

Side 14

**Mindretal
i Ukraine
misbruges**

Side 30

**Et nyt blik på maleren
Emil Nolde**

Side 26

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

TEMA: Dansk politik i Tyskland

Læs tema om dansk politik i Tyskland og mød politikerne bag

6-21

Foto: Grænseforeningen

4 Nyt fra grænselandet

5 Leder

Af Peter Skov-Jakobsen

6 Danskerkongen i Berlin

Interview med Stefan Seidler, SSW
Forbundsdagsmedlem i Berlin

12 “Det nordiske er vores ideologi”

Interview med Lars Harms, SSW
Landdagsmedlem i Kiel

18 “Den danske indflydelse er en berigelse”

Interview med ministerpræsident
Daniel Günther, Slesvig-Holsten

22 “Jeg er foreningsmenneske til fingerspidserne”

Interview med Hanne Sundin,
direktør for Grænseforeningen

26 Mindretal i Ukraine bruges som påskud for krig

Interview med mindretalsforsker
Jørgen Kühl

Foto: Thomas Tolstrup

“Jeg er forenings- menneske

Læs interview med
Grænseforeningens
ny direktør

22

Foto: Fra bogen. Stiftung Seebull/Ada und Emil Nolde

Ny bog om maleren Emil Nolde

34

Foto: Abaca Ritzau/Scampix

Mindretal misbruges i krigen i Ukraine

26

30 **Ukrainere og russere er
også medborgere i
Danmark**

34 **Nolde, maleren, der
trådte ved siden af**
Anmeldelse af Anders Ehlers Dam

38 **Når identitet er et valg**
Reportage fra debataften om
identitet i Aabenraa

43 **Kommentar**
Af Hanne Sundin, direktør for
Grænseforeningen

44 **Nyt fra
lokalforeningerne**

45 **Det sker i
lokalforeningerne**

48 **Grænselandskunstner er
på vej frem i lyset**

Husk at du kan lytte til udvalgte
artikler fra magasinet Grænsen

www.graenseforeningen.dk/podcast

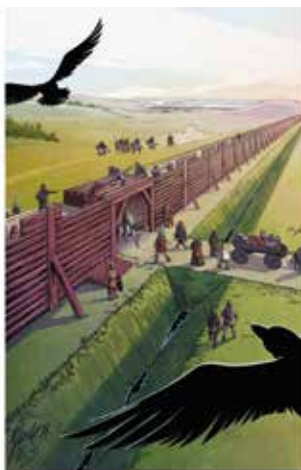

Illustration: DAMU/Björk Matias Friis

Det er den danske tegner Björk Matias Friis, der står bag illustrationerne til det nye samarbejde mellem museerne Jelling, Danevirke og Hedeby.

Vikingsmuseer samarbejder om dansk-tysk kulturarv

Museerne Kongernes Jelling, Danevirke Museum og Vikingsmuseet i Hedeby er gået sammen om at tydeliggøre forbindelsen mellem de tre museer, der alle er UNESCO-verdensarv, i deres udstillinger. "Vores ønske er selvfølgelig, at mange vil benytte lejligheden til at besøge de tre museer og opleve, hvor stærkt landene er knyttet sammen gennem historien", siger museumsleder Lars Erik Bethge, Danevirke Museum.

Foto: Silke Arendt

Oplev Helsingør Domkantori i Sønderjylland til maj.

Nordsjællandsk domkantori giver koncerter i Sønderjylland

Helsingør Domkantori, der består af Skt. Olai Vokalensemble og Kammerorkester, tager til maj til Ribe, Løgumkloster og Christiansfeld henholdsvis den 20., 21., og 22. maj for at spille tre koncerter, som skulle have været afviklet i forbindelse med 100-året for Genforeningen i 2020. I alt medvirker 65 korsangere og kammermusikere, der bl.a. vil fremføre en nyskrevet genforeningskantate med musik af kantoriets dirigent, Roland Haraldson, og tekst af Niels Brunse. Billetter kan købes ved indgangen.

VED GRÆNSEN

Hvordan er det at bo i et grænseland?

Foto: Stadt Flensburg

Clemens Teschendorf

"Jeg bor i landsbyen Stenbjergkirke øst for Flensburg, hvorfra jeg kan se over på Sønderborg, men jeg er oprindeligt fra Slesvig."

"Det er fantastisk at bo i grænselandet, hvor man får perspektiver fra både det danske og det tyske med."

"I grænselandet er vi vant til andre kulturer. Når mennesker flygter, er det vores opgave at give beskyttelse og husly. Vi er i Flensburg indstillet på at integrere ukrainske flygtninge, bl.a. ved at sende børnene i skole og børnehave. Vi tilbyder tyskkurser og integrerer flygtningene på arbejdsmarkedet i den tid, de har brug for at være her."

Clemens Teschendorf, 48 år, pressetalsmand for Flensburg by, der for tiden modtager mange ukrainske flygtninge.

Magasinet **Grænsen** nr. 2/2022 84. årgang **Udgiver** Grænseforeningen, Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Ansv. redaktør Anna-Lise Bjerager, alb@granseforeningen.dk, tlf. 3031 6113 **Forsidefoto i dette nummer** Kay Nietfeld
DPA Ritzau/Scanpix. **Layout** Prik grafisk tegnestue **Tryk** Jørn Thomsen Elbo A/S **Abonnement** Grænseforeningen,
info@granseforeningen.dk, tlf. 3311 3063 **Udgivelsesplan 2022** nr. 3: 7. jun. • nr. 4: 29. aug. • nr. 5: 17. okt. • nr. 6: 5. dec.
Deadline: 3 uger inden udgivelsesdato. Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.
Læs magasinet Grænsen online: www.granseforeningen.dk/gransen. ISSN: 0903-2223

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

Sæt din grænse, men hold døren åben

Af Peter Skov-Jakobsen
Formand for Grænseforeningen

Da Lars Harms, der er gruppeformand for det dansk-frisiske mindretalsparti Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) og ministerpræsident Daniel Günther (CDU), Slesvig-Holsten, gav de interviews, som læseren stifter bekendtskab med i dette nummer af magasinet Grænsen, havde vi ikke krigen i Ukraine i sindet.

Verden er blevet en anden. Ord lyder anderledes nu, men håbet for mindretallene, der gives udtryk for i de to interviews, står stadig tilbage med tydelighed. Man skal turde stå ved sin nationalitet, sin politiske, kulturelle og religiøse opfattelse. Og man skal møde op med nysgerrighed efter, hvem de andre mon er?

“

*Ukraine er på alles læber.
Vi er vidner til noget, som
vi også kender fra vores
egen historie.*

Ukraine er på alles læber. Vi er vidner til noget, som vi også kender fra vores egen historie: Kampen for sprog og kultur. Der er tider, hvor man står vagt om demokrati og nationalitet. Vi har oplevet svære uoverensstemmelser, og i et grænseland ved man bedre end andre steder, hvilken vigtighed striden og forsoningen har, og at det ofte er en smertefuld vej.

Det er en uhyrlighed at være vidne til

et overfald på en suveræn nation. Jeg famler efter ordene og indrømmer, at jeg er bevæget over at se den kærlighed til nationen, kulturen, familien og demokratiet. Ukrainerne lærer os i disse uger noget om hengivenhed, mod, opofrelse og styrke.

Mange mænd følger i disse uger deres familier til grænsen og vender selv tilbage for at kæmpe mod den russiske hær. De er ikke slagsbrødre. Det er mennesker, der er i et frygteligt dilemma. Fordi de elsker deres familie og deres land, må de nu gribe til våben for at forme historien, så den stadig bærer et håb i sig. Når denne historie skal fortælles videre til deres børn, vil den kræve af dem, at det er en historie, som indeholder fortællingen om, at man ikke blev grebet af fejhed og forbehold.

Pia Juul udtrykte det præcist og smukt: “Sæt din grænse, men hold døren åben.” (Højskolesangbogen 558, vers 4).

Der er tider, hvor man må trække en grænse for at holde døren åben, og så må vi alle håbe, at vi ikke gør os døve for den russiske patriot, der elsker sit land og er forfærdet over at se krigen rase; vi må håbe, at vi omgås vores modstander med respekt.

Fremover er der nationale og kulturelle mindretal, der vil kræve vores agtelse og forståelse. Den gode fremtid handler om, at vi kan udtrykke vores fædrelandskærlighed uden at forløbe os i had mod modstanderen.

Mindretal eller flertal, vi skal leve med håb i verden og tillid til fremtiden og i tider, hvor krigen raser, og vi er vidner til uretfærdighed, bliver vi nødt til at synge med Grundtvig: “Derfor, hvad end verden siger,/ og hvad verdensmagten vil,/ står og falder jordens riger/ dog med kærlighedens ild:/ hvor den blusser, bor livsgrøden,/ hvor den slukkes hersker døden.” 🌹

Stefan Seidler er den første repræsentant for det dansk-frisiske mindretalsparti Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) i Den Tyske Forbundsdag i over 70 år.

Danskerkongen i Berlin

Af Merlin Christophersen

INTERVIEW Stefan Seidler, der repræsenterer det dansk-frisiske mindretalsparti Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) i Forbunds-
dagen i Berlin, er efter det tyske valg i efteråret 2021 en af de mest omtalte nye politikere i Tyskland

Dänen-König zieht in den Bunde-
stag.” (Danskerkongen går ind i
Forbundsdagen).

Sådan lød overskriften i Tysk-
lands største boulevardavis, Bild, efter at
Stefan Seidler fra det dansk-frisiske min-
dretalsparti Sydslesvigs Vælgerforening
(SSW) var blevet valgt ind i den tyske For-
bundsdag i Berlin ved valget 26. september
2021. SSW var dermed valgt ind i Forbunds-
dagen for første gang i over 70 år.

Siden har det ikke skortet på interesse fra
de tyske medier: Hvem er den nye dansker
i Forbundsdagen, som ovenikøbet taler ac-
centfrit tysk? Hvad vil han i tysk politik? Og
hvorfor hedder han Seidler og ikke Hansen
til efternavn?

Stefan Seidler har siden forbundsdagsval-
get givet over 400 interviews, indtil han selv
holdt op med at tælle.

“Han er måske den mest omtalte nye fol-
kerepræsentant i den 20. Forbundsdag”, har
ugemagasinet Der Spiegel, som selv har in-
terviewet Stefan Seidler tre gange på et halvt
år, for nylig skrevet. Og også i store danske
medier er både Stefan Seidlers kandidatur og
plads i Forbundsdagen blevet bemærket.

“Jeg er glad for den opmærksomhed, der
er om mit mandat, både i Tyskland og i
Danmark. I Tyskland er man særligt inte-
resseret i, hvad jeg som repræsentant for
det danske mindretal er for en størrelse.
Og det giver mig en fantastisk platform til
at fortælle om det dansk-tyske grænseland
og vores mindretal. Det, at mindretalle-
ne og grænselandet gennem mit mandat
bliver set og hørt i den grad, har stor værdi
politisk”, siger Stefan Seidler på en mobil
fra hjemmet i Vejle, hvor hans kone og to
døtre bor. Her opholder han sig så meget
som muligt, når han ikke er i Berlin eller i
Flensborg, hvor han selv bor, og hvor han
er født og opvokset med en dansk mor fra
Aabenraa og en tysk far med rødder i det
danske mindretal.

“Arme Schweine”

Interviewet med Stefan Seidler skulle op-
rindeligt have foregået på hans nye kontor i
Berlin, men corona ramte, og Stefan Seidler
måtte blive hjemme. Kontoret ligger i en
sidefløj til den historiske Rigsdagsbygning,
som Forbundsdagen holder til i. Her stod
Stefan Seidler på sin første dag som nyt ➡

Foto: Andreas Rinke / Reuters

Stefan Seidler opnåede en del medieopmærksomhed i Tyskland, da han gav den nyudnævnte forbundskansler Olaf Scholz en kurv Ingrid Marie-æbler fra sin hjemstavn i stedet for blomster. "Jeg tænkte, han sikkert bedre kan bruge nogle æbler end flere blomster, der står og visner. Og så var gaven også et budskab om et fokus på regionale produkter, der er vigtige for SSW's politik", siger han.

forbundsdagsmedlem under den store glas-kuppel og indoptog de mange nye indtryk. Nu sidder han ved plenarsamlingerne på en stol på bageste række i Forbundsdagen, som én løsgænger blandt parlamentets 736 medlemmer.

Netop Stefan Seidlers status som løsgænger har fået flere eksperter til at sige, at han står uden for indflydelse. I Forbundsdagen har løsgængere, der ikke er en del af de parlamentariske partigrupper, ikke ret til at stille lovforslag, og de har kun begrænset taleret i Forbundsdagen. De er nogle "arme Schweine" (stakler), som politologiprofessor Martin Morlok, Düsseldorf Institute for Internet and Democracy ved Heinrich Heine Universität Düsseldorf, har udtrykt det i Der Spiegel.

Teori og praksis

Stefan Seidler tager dog den slags analyser med jysk-nordtysk snusfornuft, som han selv siger.

"En ting er teorier, noget andet er mig, der forsøger at bruge alle de muligheder, jeg har i praksis. Jeg ved godt, at mit ene mandat er ret ligegyldigt set i forhold til alle de andre. Men derfor har jeg ikke mindre at sige end alle andre. Jeg har talt mere på talerstolen end mange andre, der har siddet i parlamentet meget længere end mig. Desuden stiller jeg mange spørgsmål til regeringen", siger Stefan Seidler.

I sit første halve år i Forbundsdagen har Stefan Seidler sagt nej til tilbud fra de store partier om at blive en del af deres grupper. Til gengæld har han fået forhandlet sig til

en plads i udvalget for indenrigs- og hjemstavnsanliggender (Ausschuss für Inneres und Heimat).

“Udvalget må gerne stille lovforslag, så her kan jeg få reel indflydelse på lovgivningen. Og så er jeg helt inde i hjertekammeret af tysk politik på de områder, der har størst betydning for min politik. Var jeg blevet medlem af en partigruppe, havde jeg mistet min politiske frihed. Jeg havde stadig siddet på bagerste række, men havde kun måttet sige noget om det, der var blevet mig dikteret af formanden. Desuden er der den store forskel mellem mig og andre løsgængere, at de er blevet smidt ud af deres parti eller selv har forladt det. Jeg er derimod aktivt blevet valgt ind og har mit parti i ryggen. For mig er det derfor meget nemmere at samarbejde med andre parlamentarikere på tværs af partifarver”, siger han.

Norden, grænselandet og mindretallene

Stefan Seidler forklarer, at han kæmper for tre politiske dagsordener: Nordiske løsningsmodeller, regional udvikling i Slesvig-Holsten og mindretalsrettigheder i Tyskland.

Han mener, der er meget, man i Tyskland kan lade sig inspirere af i Danmark og i resten af Norden, og nævner som eksempler, at man i Danmark er længere fremme på klimaområdet og i forhold til digitalisering, hvor man under coronapandemien i Tyskland har sendt testresultater med fax.

“Alt, hvad der kommer ind over mit skrivebord, bliver tjekket for, om der er gode skandinaviske løsninger, man kan lade sig inspirere af, og om vi får et retfærdigt stykke af kagen oppe nordpå”, siger Stefan Seidler, der mener, at Slesvig-Holsten længe er blevet forfordelt, når det kommer til støtte fra forbundsregeringen, eksempelvis på infrastrukturområdet, hvor en udbygning af Jyllandskorridoren står højt på Stefan Seidlers agenda, men de fleste midler er gået til Sydtyskland.

På mindretalsområdet understreger Stefan Seidler, at han kæmper for alle fire nationale mindretal i Tyskland, der udover det danske og det frisiske mindretal i grænselandet udgøres af sorberne i Sachsen og sintierne og romaerne, der særligt holder til i de større byer. Han så gerne, at mindretallene bliver skrevet ind i den tyske grundlov, på samme måde som mindretallenes rettig-

heder allerede er sikret i Slesvig-Holstens forfatning.

“Tænk hvis det var mine piger”

“Mit hjerte slår for det danske mindretal. Det er der, jeg kommer fra. Der har jeg mine rødder. Mit hjerte slår også for friserne, der kommer fra vores grænseområde, og som jeg har stærke og familiære bånd til. Men det er klart, at når man beskæftiger sig med mindretal, får man også stor sympati for de andre. Særligt sintierne og romaerne bliver stadig udsat for megen diskrimination, og jeg har selv oplevet, hvordan nogle af mindretallets børn på en skole i Lübeck forsøgte at skjule deres ophav ved ikke at tale romani. Der slog det mig. Tænk, hvis vores danske mindretal havde det sådan. Tænk, hvis det var mine piger, der ville skjule deres ophav for ikke at blive udsat for ubehageligheder i skolen”, siger Stefan Seidler, der understreger, at det danske mindretal er i en særlig gunstig position i Tyskland, fordi man har en stærk moderstat som Danmark, der yder økonomisk tilskud til mindretallet.

“Det har de andre mindretal ikke. Jeg har netop i Forbundsagens budgetforhandlinger kæmpet for, at der blev afsat flere midler til friserne. Det var supersvært, og for mig at se, skal der mere til, hvis Tyskland virkelig gerne vil sine mindretal”, siger han.

Fritagelse fra spærregrænsen

Stefan Seidler har opnået sit mandat i Forbundsagen på baggrund af 55.000 stemmer, hvilket svarer til 3,2 procent af vælgerstemmerne i Slesvig-Holsten. Mandatet kunne således kun opnås, fordi SSW som mindretalsparti er fritaget fra den tyske spærregrænse for tyske forbunds- og delstatsvalg, der ligger på fem procent. Til sammenligning har omkring fire ➡

Stefan Seidler

Født 1979 i Flensborg. Cand.scient. pol. fra Aarhus Universitet. Medlem af Den Tyske Forbundsdag for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). Tidligere landsformand for SSW's ungdomsparti. Tidligere chefkonsulent for internationalt og grænseoverskridende samarbejde, Region Syddanmark, og tidligere leder for nordiske anliggender i den slesvig-holstenske delstatsregering. Gift med Marianne Madsen. Parret har to døtre.

Rigsdagsbygningen i Berlin huser Forbundsdagen, hvor Stefan Seidler fra det dansk-frisiske mindretalsparti SSW er et ud af 736 medlemmer.

millioner tyske vælgere ved det seneste forbundsdagsvalg afgivet deres stemme forgæves, da det parti, de stemte på, ikke kom over spærregrænsen. Fritagelsen fra spærregrænsen er “utidssvarende og burde stryges fra valgloven”, lyder det i et essay af politologiprofessor Eckhard Jesse, Technische Universität Chemnitz, i det politiske

jo det modsatte. Vi er ikke utidssvarende, men et levende mindretal, der skal høres. Jeg synes tværtimod, det er moderne, at Tyskland har en regel om at fritage mindretal fra spærregrænsen. Vi må huske, at mindretalspolitik ikke alene er fredspolitik. Den skaber også sammenhængskraft i samfundet”, siger Stefan Seidler.

Landdagsvalg den 8. maj

SSW har gode meningsmålinger forud for landdagsvalget den 8. maj, og det glæder Stefan Seidler.

“Vi kan klart mærke en vis sympati for SSW i de tyske meningsmålinger. Og vi skal ride på den bølge af sympati frem mod landdagsvalget. Jeg har lovet, at jeg vil knokle roven ud af bukserne til landdagsvalget”, siger han og understreger, at han samtidig vil holde fast i at prioritere sit arbejde i Berlin højt.

“I disse tider, hvor mindretalskonflikter er i fokus på grund af Putins tragiske invasion af Ukraine, er mindretalspolitik blevet så vigtig som aldrig før. Og der bliver lyttet til den stemme, jeg løfter for mindretallenes skyld”, siger Stefan Seidler, der gerne trækker det dansk-tyske grænselands erfaringer ind i den aktuelle konflikt.

“Man kan aldrig bare overføre den løsning, man fandt på konflikten i grænselandet, til andre. Men jeg håber, at man vil tage mindretallene med til forhandlingsbordet, når der engang kommer en fredsforhandling i Ukraine. De mange krige i grænselandet i fortiden er et eksempel på, hvor galt det kan gå, hvis man ikke lytter til mindretallene.” 🍷

“
I disse tider, hvor mindretalskonflikter er i fokus på grund af Putins tragiske invasion af Ukraine, er mindretalspolitikken blevet så vigtig som aldrig før.

magasin Cicero. Den betragtning er Stefan Seidler ikke enig i.

“Jeg synes faktisk, den udlægning er lidt uforskammet. For den nedgør hele det danske mindretal som utidssvarende. Vores foreningsliv, skolerne og vores børn viser

For 15. gang arrangerer Rødding Højskole grænselandskursus i samarbejde med Grænseforeningen

NYBRUD I TYSKLAND, EUROPA OG GRÆNSELANDET

Det danske mindretals fremtid i en verden under forandring

3.-9. september 2022

Forandringens vinde blæser over det europæiske kontinent. En æra med Angela Merkel ved roret er slut, Tyskland har valgt en ny regering, og Storbritannien har forladt EU. Europa synes spændt ud mellem tysk verdensåbenhed og britisk nationalisme. De nye tider mærkes også i det dansk-tyske grænseland, for hvor er Danmarks – og ikke mindst det danske mindretals – plads i dette splittede Europa? Det spørgsmål tager vi op på grænselandskurset 2022.

Lørdag den 3. september

Kl. 15.00: Ankomst, indkvartering og kaffe.

Kl. 16.30: Velkomst og introduktion til ugen v/ forstander Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 19.30: "Et år efter det tyske valg: Mindretalspolitik på regionalt, nationalt og europæisk plan – hvad batter mest?" v/ Siegfried Matlok, fhv. chefredaktør ved Der Nordschleswiger og politisk kommentator vedr. tyske forhold.

Søndag den 4. september

Kl. 9.00: Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 9.40: "Lille mindretal – hvad nu? Potentialer og faldgruber i Forbundsagens arena". Foredrag v/ Stefan Seidler, medlem af den tyske Forbundsdag for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW).

Kl. 14.00: "Det danske mindretal er dansk i sind men tysk i handling". Foredrag v/ Rejhan Bosnjak, ph.d. i historie fra Syddansk Universitet og forfatter til bogen "Danskhed under forandring. Det danske mindretals selvopfattelse".

Kl. 19.30: "Jeg ser de bøgelyse øer". Sang- og fortælleaften v/ Mads Rykind-Eriksen.

Mandag den 5. september

Heldagstur til Ejderen og Frederiksstad

På Vestermølle Danske Skole fortæller skoleleder og formand for Sydslesvigsk Forening (SSF), Gitte Hougaard-Werner om det danske skoleliv i Sydslesvig. Herefter vandretur langs Ejderen. I Frederiksstad fortæller antropolog Levke Bittlinger om sine studier om danskheden i byen.

Tirsdag den 6. september

Kl. 9.00: Morgensang v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 9.40: "Uden Grænseforeningen havde der ikke været noget dansk mindretal". Foredrag v/ Axel Johnsen, ph.d., historiker, afdelingsleder ved Museum Sønderjylland og forfatter til bogen "Grænsen, folket og staten" om Grænseforeningens historie.

Kl. 14.00: "Grænseforeningen har sejret på alle fronter i spørgsmålet om Sydslesvig. Men hvad nu?" v/ Grænseforeningens kommende generalsekretær.

Kl. 19.30: "Grænselandet i år 3020. En spids spådom i humorens tegn" v/ Anders Bonde, sydslesvigsk komiker og radiovært.

Onsdag den 7. september

Heldagstur til Flensborg

Over formiddagskaffen på Flensborghus fortæller Andrea Heimrath historien: "Det er mig, der har indført det danske i familien". Andrea Heimrath stammer fra Bayern, men fandt kærligheden i Nørre Haksted i Sydslesvig og valgte det danske til.

Efter frokosten går vi gennem Flensborgs smukke gader op til Istedløven, hvor Mads Rykind-Eriksen fortæller om løvens mærkværdige rejser.

Tilbage på Flensborghus til eftermiddagskaffe og debat: "Det danske mindretal under tysk indflydelse. Kan danskheden bevares?" I panelet: Alexander von Oettingen, Sybilla Lena Nitsch, Jonas Kopf og Anders Kring.

Kl. 19.30: "Jeg er pæretysk". Koncert og personlige fortællinger v/ Jule Sösemann, sanger og sangskriver.

Torsdag den 8. september

Kl. 9.00: Morgensang i Rødding Frimenighedskirke, hvor kirkens præst Mette Geil fortæller den gribende historie om præsteparret, der mistede to sønner under Første Verdenskrig.

Kl. 9.40: "Kampen om midten. Tysk politik efter 16 år med Merkel". Foredrag v/ Moritz Schramm, lektor i tysk ved Syddansk Universitet og forfatter til bogen "Kampen om midten. Tysk politik i det 21. århundrede".

Kl. 14.00: "Et nybrud i Tyskland er et nybrud i Europa". Foredrag v/ Friis Arne Petersen, fhv. dansk ambassadør i Tyskland, USA og Kina samt fhv. direktør i Udenrigsministeriet.

Kl. 16.30: "Sang under kirketag." Aftenklange i Rødding Frimenighedskirke v/ Mads Rykind-Eriksen.

Kl. 19.00: Afslutningsmiddag med sang. Mulighed for gåtur, mens solen går ned i vest. Derefter ostebord.

Fredag den 9. september

Kl. 9.00: "Gå da frit enhver til sit". Morgensang og afrunding v/ Mads Rykind-Eriksen. Derefter afrejse.

Praktisk

Kurset koster 5.450 kr. på dobbeltværelse uden bad (tillæg 1.200 kr. for enkeltværelse) og 5.950 kr. på dobbeltværelse med bad. Prisen inkluderer fuld pension og udflugt i følge program. Yderligere oplysninger og udførligt program samt tilmelding på skolens hjemmeside: www.rhskole.dk.

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

RØDDING HØJSKOLE

Lars Harms, gruppeformand i SSW:

“Det nordiske er vores ideologi

Af Anna-Lise Bjerager og Merlin Christophersen

INTERVIEW Lars Harms, der er gruppeformand for det dansk-frisiske mindretalsparti Sydslesvigs Vælgerforening (SSW) forudser øget dansk indflydelse i Slesvig-Holsten efter valget til delstatsparlamentet, landdagen, den 8. maj. “Vi oplever øget interesse for det nordiske i Tyskland”, siger han

På 57-årige Lars Harms jakke sidder et lille badge med det frisiske flag. Lars Harms er friser, for det har han valgt at være. Valget tog han som voksen, men det lå i kortene, allerede da han som barn i Husum, der ligger i Nordfrisland i det nordvestlige Slesvig-Holsten, kom meget i hjemmet hos en kammerat. Kammeratens mor var friser, og her lærte Lars Harms det frisiske sprog, der tales af ca. 10.000 personer i Tyskland. Det hører med, at Lars Harms også taler tysk og plat-tysk, som han lærte i sit barndomshjem, og dansk, som han har lært sig som voksen.

Gruppeformanden for det dansk-frisiske mindretalsparti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) tager imod i sit kontor i landdagsbygningen i Kiel, hvor Slesvig-Holstens

delstatsparlament, landdagen, har haft til huse siden 1950, og hvor SSW er repræsenteret med tre mandater. Fra de store vinduer i det tidligere kejserlige marineakademi fra 1888 ser man ud over havnen og ned på den nye plenarsal i glas fra 2003, hvor de 73 parlamentsmedlemmer har fin udsigt til skibstrafikken på Kielerfjorden.

Den 8. maj i år skal der kæmpes om pladserne på ny, når Slesvig-Holsten går til valg. Dermed er Slesvig-Holsten den anden af i alt fire tyske delstater, der går til valg i 2022. Men i modsætning til de øvrige i alt 16 delstater i Tyskland, findes i Slesvig-Holsten det dansk-frisiske mindretalsparti. Lige siden 1948 har SSW stillet op ved delstatsvalg i Slesvig-Holsten, og det gør de også denne gang.

I 2021 var Lars Harms den politiker, der var oftest på talerstolen i landdagen. Hele 96 gange forlod han sin plads på første række i plenarsalen, hvor han sidder med sine to partifæller fra SSW, Jette Waldinger-Thiering og Christian Dirschauer, der sidste år afløste partiets mangeårige formand, Flemming Meyer. Hvad er det, Lars Harms som politiker fra et dansk-frisiske mindretalsparti har på hjerte i et tysk parlament?

“Først og fremmest ønsker jeg at fremføre et dansk syn på politik. Det er ikke afgørende, at jeg personligt er friser, for det er en del af SSW’s DNA, at vi taler på begge mindretals vegne. Vi henter inspiration fra Danmark på en række områder. Lige fra det sociale og det digitale til coronapolitikken.

For eksempel er det helt nødvendigt, at vi her i Slesvig-Holsten digitaliserer vores sundhedsvæsen. Under corona har myndighederne sendt breve med telefax frem og tilbage. Det er virkelig gammeldags”, siger Lars Harms.

Helt overordnet er SSW’s primære opgave at servicere det danske og det frisiske mindretal, forklarer han.

“Mindretallene siger til os, hvad de ønsker, og så forsøger vi at føre det igen nem politisk. Vi gør det ud fra et ønske om at fremme det nordiske i Slesvig-Holsten. Slesvig-Holsten markedsfører sig under sloganet ‘Der Echte Norden’ (Det ægte Norden). Og rigtigt er det jo, at Slesvig-Holsten er Tysklands nordligste delstat. Men som bekendt er Norden mest ➡

Lars Harms, der er et af tre landdagsmedlemmer for det dansk-frisiske mindretalsparti SSW i Kiel, er fortrøstningsfuld forud for landdagsvalget i Slesvig-Holsten den 8. maj: “Vi får mindst tre mandater, og vi jubler, når resultatet foreligger”, forudser han.

“

Først og fremmest ønsker jeg at fremføre et dansk syn på politik. Det er ikke afgørende, at jeg personligt er friser, for det er en del af SSW's DNA, at vi taler på begge mindretals vegne.

at forstå som de nordiske lande, Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige samt Grønland, Færøerne og Ålandsøerne, og det Norden føler vi i SSW en naturlig tilknytning til på grund af Slesvig-Holstens geografi og historie.”

“I SSW noterer vi, at den danske samfundsmodel fungerer godt og bedre end den samfundsmodel, vi har i Tyskland. Især når man ser på forholdet mellem staten og borgerne, er det jo helt forskelligt: Tyskerne er skeptiske over for staten, fordi man har oplevet to diktaturer. I Danmark forventer borgerne, at staten hjælper dem. I Tyskland forventer borgerne ikke, at staten hjælper dem. Sådan er det bare”, siger han.

Lars Harms oplever, at flere tyskere er optaget af det, SSW står for.

“I SSW kan vi registrere, at der er øget interesse for det nordiske i Slesvig-Holsten. Vi ser det for eksempel ved, at vores politik omtales

mere i de tyske medier end tidligere. Men det er klart, at så snart vi når til Hamborg længere mod syd, kender man ikke så meget til vores politik.”

“Samtidig er jeg overbevist om, at nationalitet er den mest bindende kraft i samfundet, og det er et stort skridt, når en tysker stemmer på et andet nationalt parti, end et tysk parti. Derfor er det også så flot, når meningsmålingerne viser, at 1,5 procent af de stemmeberettigede i Holsten, hvor hverken det danske eller frisiske mindretal er hjemmehørende, sætter deres kryds ved SSW. Dermed har de sagt: Vi er ikke optaget af, om SSW er dansk eller frisk, for de fører en god politik, og de hører hjemme i Slesvig-Holsten. Det er et tegn på, at mindretallene bliver accepteret i hele vores delstat”, siger Lars Harms.

Mindretal og digitalisering

SSW har i februar fremlagt sit foreløbige valgprogram til landdagsvalget i Slesvig-Holsten. Heraf fremgår, at partiet blandt andet vil have dansk på skoleskemaet fra 1. klasse i de områder, der er tæt på den dansk-tyske grænse. Lars Harms ser forslaget i naturlig forlængelse af etableringen af Femern Bælt-forbindelsen, den 18 kilometer lange tunnel mellem Rødbyhavn på Lolland i Danmark og den tyske ø Femern, der ifølge planen skal være færdig i 2029.

“Vi siger til den slesvig-holstenske regering: Skulle vi nu ikke sørge for, at de børn, der bliver indskolet i Tyskland i de grænsenære områder, får lært dansk. Hvis vi ikke bare vil have, at danskere og tyskere krydser grænsen, men får et forhold til hinanden, er det afgørende, at man taler sproget så godt som muligt. Sådan et forslag vil fremme dansk kultur i regionen, og det håber vi, den slesvig-holstenske regering vil lytte til. Måske vil sådan et forslag også gavne stemmetallene for SSW. Det kan vi jo altid håbe på”, siger Lars Harms med et smil og minder om, at SSW på det skolepolitiske område har opnået store resultater gennem årene. Blandt andet er der opnået ligestilling mellem offentlige og private skoler til glæde for de danske mindretalsskoler i Sydslesvig. Friserne har ikke egne skoler i Slesvig-Holsten. Her foreslår SSW i sit valgprogram, at frisk skal være et fag på skoleskemaet i grundskolen i Nordfrisland og på øen Helgoland.

Lars Harms

Født 1964 i Husum, fraskilt, seks børn, bor i Husum/Hüsem i Nordfrisland, uddannet driftsøkonom, tidligere leder af Turistinformationen i Heide, medlem af den slesvig-holstenske landdag siden 2000, formand for SSW's landdagsgruppe siden 2012.

På officielt besøg i Danmark

Den slesvig-holstenske koalitionsregering, der nu går til valg efter fem år ved magten, består af det kristent-konservative CDU, De Grønne og det liberale FDP med ministerpræsident Daniel Günther (CDU) i spidsen. Daniel Günther har i flere sammenhænge fremhævet samarbejdet med SSW og forholdet til de dansk-frisiske politikere i landdagen. Eksempelvis siger Daniel Günther, at han ringer til Lars Harms, når der er et dansk anliggende, han gerne vil diskutere. Lars Harms understreger, at den slags telefonsamtaler naturligvis er fortrolige, men at han i øvrigt har været glad for den åbenhed, som Daniel Günther har mødt SSW med.

“Den første udlandsrejse, man foretager som slesvig-holstensk ministerpræsident, går til København. I 2017 ringede Daniel Günther til mig og sagde: ‘Lars, har du lyst til at komme med, så vi har én, der repræsenterer det danske mindretal i delegationen’. SSW er jo ikke en del af regeringen, men han understregede, at jeg frit kunne fremføre SSW’s politik. Det fungerede rigtig godt. Hvis der er danske anliggender, som Daniel Günther ønsker at diskutere, så ringer han også”, siger Lars Harms, der gerne stiller sine kontakter i Danmark til rådighed for den slesvig-holstenske ministerpræsident.

“SSW har kontakt til alle partier i Danmark, og vi får jo også invitationer til deres arrangementer. Vi besøger dem alle uafhængigt af partifarve. SSW er ikke i rød blok. SSW er ikke i blå blok. Vi er uafhængige. Sådan set er vi et folkeparti”, siger Lars Harms og peger på, at mentaliteten i Slesvig-Holsten på mange måder er præget af de historiske bånd til Danmark og Norden.

“Mentaliteten i Slesvig-Holsten er tæt på den danske mentalitet. Den historiske forbindelse i det dansk-tyske grænseland har virkelig betydet noget. For eksempel tror jeg, at man i alle andre parlamenter i Tyskland siger ‘Sie’ til hinanden. Her siger vi ‘Du’. Det er jo typisk skandinavisk”, siger Lars Harms, der vurderer, at forholdet mellem Kiel og København er blevet væsentligt forbedret i de senere år.

“SSW er ikke en del af delstatsregeringen her i Slesvig-Holsten, men jeg synes, regeringen har et fornuftigt forhold til Danmark. Som dansker skal man huske på, ➡➡

SSW’s valgprogram

Sydslevigsk Vælgerforening, SSW, går til delstatsvalg i Slesvig-Holsten den 8. maj 2022 med et valgprogram med fokus på mindretal, klima, det sociale, sundhed, børn og unge og digitalisering under overskriften ‘Damit das Leben im Norden bezahlbar bleibt. (Så livet i Norden forsat er til at betale).

www.ssw.de/wahlen/landtagswahl-2022

Tysklands nationale mindretal

Tyskland har fire anerkendte, nationale mindretal: Det danske mindretal, den frisiske folkegruppe, de tyske sinti og roma og det sorbiske folk. De defineres ifølge Bundesministerium des Innern und für Heimat ved at have tysk statsborgerskab. De adskiller sig fra flertalsbefolkningen ved at have eget sprog, kultur og historie og en egen kulturel identitet. De har en vilje til at bevare denne identitet, og de har traditionelt været hjemmehørende i Tyskland i århundreder i bestemte områder. Dog gælder det, at sinti og roma lever i mindre grupper rundt omkring i Tyskland, særligt i de større byer.

www.bmi.bund.de/DE/themen/heimat-integration/minderheiten/minderheiten-in-deutschland/minderheiten-in-deutschland.

at Slesvig-Holsten er en delstat med 2,9 millioner indbyggere, men vi er ikke en nationalstat. Derfor er det også primært Berlin og København, der taler sammen. Men Kiel kan komme ind fra sidelinjen, og SSW og det danske mindretal i det hele taget kan hjælpe til som brobyggere”, siger han.

Politisk samarbejde på tværs af grænsen

Broer bliver der også bygget mellem de to mindretalspartier, SSW og Slesvigsk Parti (SP), som det tyske mindretal i Sønderjylland står bag. Samarbejdet mellem SSW og SP er blevet væsentligt forbedret gennem de senere år, understreger Lars Harms.

“For år tilbage var forholdet mellem SSW og SP mere anspændt.

SSW skulle være solidariske med den danske stat, og SP skulle være solidariske med den tyske stat. Nu har vi indset, at vi som de to mindretalspartier, vi er i regionen, også godt kan være solidariske med hinanden”, siger han og nævner som eksempel, at de to mindretalspartier udsendte en fælles pressemeddelelse under corona. Her kom de med en opfordring til den danske regering om at indføre en mere fleksibel grænsekontrol, så grænselandets beboere og pendlere kunne passere græn-

sen uden at skulle vente i kø ved grænsekontrollen.

Både SSW og SP er medlemmer af sammenslutningen Europæisk Fri Alliance, der består af i alt 35 regional- og mindretalspartier fra EU's medlemslande, der i Europa-Parlamentet kæmper for mindretallenes ret til eget sprog og kultur.

Men mens SP definerer sig som et parti, der kæmper for Sønderjylland, samarbejde og kulturel mangfoldighed, så er SSW andet og mere end et regionalt parti ifølge Lars Harms. At Stefan Seidler fra SSW blev valgt ind i Forbundsdagen i Berlin ved forbundsdagsvalget 26. september 2021, er udtryk for netop det, forklarer han. Men vil det også gavne SSW ved landdagsvalget i Slesvig-Holsten den 8. maj, at partiet nu har en repræsentant i Forbundsdagen i Berlin for første gang siden 1950?

“Det håber vi da meget på”, siger Lars Harms og fortsætter.

“Der er sket en del, siden Stefan Seidler blev valgt ind i Forbundsdagen i efteråret, og SSW er i folks bevidsthed på en helt anden måde end før. Stefan har været interviewet til et hav af tyske og internationale medier, og han er god til det. Når journalisterne spørger: Hvad er du for én? Hvorfor hedder du Seidler og ikke Hansen eller Petersen, når du kommer fra et dansk mindretalsparti? Ja, så forklarer han fra grunden familiens og regionens historie og det liberale princip, der har været gældende i det dansk-tyske grænseland siden København-Bonn erklæringerne fra 1955: At alle mennesker i området har ret til at erklære sig som en del af mindretallene, hvis de ønsker det. Det har markedsføringsmæssigt været uvurderligt for SSW, at vi nu har en repræsentant i Berlin”, siger Lars Harms.

“Vær forsigtig med det biologiske”

Både Stefan Seidler, der har en dansk mor og en tysk far med rødder i det danske mindretal, og Lars Harms, der har tyske forældre, har benyttet sig af deres ret til at erklære sig som en del af henholdsvis det danske og det frisiske mindretal. Det er for Lars Harms en indlysende ret.

“Der er selvfølgelig altid nogen, der mener, at man skal kunne dokumentere et tilhørsforhold tre generationer tilbage for at tilhøre et nationalt mindretal. Men det biologiske, når det gælder mindretal, synes jeg, man skal være forsigtig med. Jeg har ikke

SSW's historie

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) blev grundlagt i 1948, to år efter Slesvig-Holstens grundlæggelse som demokratisk delstat, som politisk repræsentation for det danske og det frisiske mindretal i Sydslesvig. Det skete efter krav fra den britiske besættelsesmagt. SSW har haft sæde i den slesvig-holstenske landdag siden 1948 med skiftende vælgeropbakning fra en storhedstid lige efter oprettelsen til nedgang efter indførelsen af en spærregrænse på fem procent i 1950 og til SSW's fritagelse fra samme spærregrænse efter København-Bonn-erklæringerne i 1955. Karl-Otto Meyer (1928-2016) flyttede i sin formandsperiode 1960-1975 partiet fra en ren mindretalspolitisk dagsorden til en bredere politisk dagsorden. SSW var 2012-2017 med til at danne regering i Slesvig-Holsten sammen med SPD og De Grønne med SSW's Anke Spooren-donk som justits-, Europa- og kulturminister. I 2021 opnåede SSW en plads i Forbundsdagen i Berlin for første gang i 60 år, da Stefan Seidler blev valgt.

Kilde: www.ssw.de/dk/partiet/historie

lært frisisk som modersmål i min familie, men jeg føler mig frisisk, og hvis jeg ser tilbage på mine aner, har jeg danske, polske, franske, tyske og frisiske i anerækken. Jeg er tysk statsborger med frisisk nationalitet, for den nationalitet har jeg valgt. Akkurat

“

Det er sket, at nogen har skrevet til mig: Egentlig skulle vi hænge dig op.

lige som Karl-Otto Meyer, tidligere formand for SSW, der sagde, at han var tysk statsborger med dansk nationalitet”, fastslår Lars Harms.

“Egentlig skulle vi hænge dig op”

En meningsmåling foretaget for den nordtyske public service kanal NDR i januar måned op til delstatsvalget den 8. maj viste, at hver fjerde vælger i Slesvig-Holsten er meget tilfreds eller tilfreds med Lars Harms som formand for SSW. Dermed har Lars Harms større opbakning end lederen af det socialdemokratiske SPD, Thomas Losse-Müller, og lederen af det højrepopulistiske Alternative für Deutschland (AfD) Jörg Nobis. I forbindelse med Flensborg Avis' artikel om dette, blev Jörg Nobis ikke nævnt. Det fik Martin Klatt, lektor på Syddansk Universitet, til i et læserbrev i Flensborg Avis at udtrykke sin forundring: “Hvorfor forbigår avisens journalist denne del af meningsmålingen?”, skrev han.

Også i det politiske liv bliver AfD forbigået. Faktisk ønsker Lars Harms slet ikke at samarbejde med hverken Jörg Nobis eller de øvrige fire AfD-medlemmer af det slesvig-holstenske parlament, hvilket han også har sagt meget klart fra talerstolen i plenarsalen i Kiel.

“Jeg er en af de fremtrædende politikere

i landdagen, der virkelig slås med dem, og det vil jeg blive ved med”, siger Lars Harms, der som reaktion nogle få gange har modtaget truende beskeder i sin mailboks.

“Det er sket, at nogen har skrevet til mig: Egentlig skulle vi hænge dig op”, siger Lars

Harms, der i disse få tilfælde har rettet henvendelse til politiet.

Lars Harms mener, at man som dansker er nødt til at forstå, at der rent politisk er stor forskel på AfD og for eksempel Dansk Folkeparti i Danmark. Flere af AfD's medlemmer er højreekstremister og nazister og ikke bare højreorienterede, mener han. Samtidig er der historien til forskel. Tyskland har været et land med det værste højreekstre-

mistiske diktatur, man nogensinde har oplevet, pointerer han og forklarer, at han i øvrigt har den samme holdning, når det gælder venstreorienterede ekstremister, for eksempel det tyske marxistisk-leninistiske parti, der blev dannet i Vesttyskland i 1982 og ligger til venstre for det socialistiske parti Die Linke, der blev stiftet i 2007.

“De er stalinister. Dem ville jeg heller aldrig have noget med at gøre”, siger han.

Hjem til Husum

Interviewet er ved at nærme sig sin afslutning, og Lars Harms gør klar til at køre fra Kiel og de 90 kilometer ud til vestkysten - til Husum, der er Nordfrislands forvaltningsby og hans egen valgkreds, hvor han bor med sin kæreste Petra. Hans seks børn er næsten alle flyttet hjemmefra. SSW har sat sig som mål at opnå fire procent af stemmerne svarende til 60.000 kryds på stemmesedlen ved landdagsvalget den 8. maj. På den måde vil SSW være sikret de tre mandater i parlamentet, som SSW allerede har i dag, og det tror Lars Harms helt sikkert på vil ske.

“Vi får mindst tre mandater, og vi jubler, når resultatet foreligger”, siger Lars Harms.

”

Ministerpræsident Daniel Günther, Slesvig-Holsten:

“Den danske indflydelse er en berigelse for Slesvig-Holsten

Af Merlin Christophersen og Anna-Lise Bjerager

INTERVIEW Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) nyder stor anseelse i den slesvig-holstenske befolkning, siger Slesvig-Holstens ministerpræsident Daniel Günther (CDU) forud for delstatsvalget 8. maj

I et hjørne af ministerpræsident Daniel Günthers (CDU) kontor står et glasskab, som indeholder en håndbold, medaljer og andre genstande.

“Alle disse ting har en historie. Og denne her er jeg særligt stolt af”, siger Daniel Günther, mens han tager en rød æske ud af skabet, åbner den og viser kommandørkorsset af Dannebrogordenen, som han modtog af dronning Margrethe under majestættens statsbesøg i Slesvig-Holsten i 2019.

Daniel Günther tager imod i det slesvig-holstenske statskancelli i Kiel forud for landdagsvalget den 8. maj, hvor valgprognoserne tegner godt for ham selv og hans eget parti CDU og for det dansk-frisiske mindretalsparti Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). I forvejen er SSW repræsenteret i Forbundsdagen i Berlin med et man-

dat efter forbundsdagsvalget 26. september sidste år. Magasinet Grænsen har besøgt den slesvig-holstenske ministerpræsident for at få hans vurdering af dansk politiks indflydelse i Tyskland.

Hvilken betydning har dansk politik i Tyskland, især i Slesvig-Holsten?

“Den danske indflydelse politisk og kulturelt er meget positivt for Slesvig-Holsten. Både befolkning og politikere ser det danske som en berigelse. I dag kan man ikke længere forestille sig en slesvig-holstensk landdag uden SSW. Vi har et godt samarbejde, og selvom SSW er en del af oppositionen, forsøger vi at tage os af mindretallenes anliggender. Vi tager det meget alvorligt, at vores forfatning sikrer rettigheder for de

Foto: Staatskanzlei Schleswig-Holstein

"I dag kan man ikke længere forestille sig en slesvig-holstensk landdag uden SSW", siger den slesvig-holstenske ministerpræsident Daniel Günther (CDU).

Daniel Günther

Født 1973 i Kiel, ministerpræsident i Slesvig-Holsten siden 2017 for det kristendemokratiske parti, CDU, der er i regering med De Grønne og det liberale parti, FDP. Medlem af landdagen siden 2009. Uddannet i statskundskab fra universitetet i Kiel. Udnævnt til Kommandør af Dannebrogordenen i 2019. Bor i Egernførde i Slesvig-Holsten med sin hustru og parrets børn.

tre mindretal, der er hjemmehørende i Slesvig-Holsten (danskerne, friserne og sinti-roma, red.). Og vi støtter selvfølgelig også danskundervisningen på vores skoler og det danske mindretals stærke skolesystem i Sydslesvig.”

“Ved forbundsdagsvalget i efteråret

2021 blev det tydeligt, at det danske mindretal nyder stor anseelse i den slesvig-holstenske befolkning. Mange mennesker så SSW's kandidatur til Forbundsdagen som en ganske normal politisk beslutning. Og da Stefan Seidler så opnåede et mandat i Forbundsdagen, fik det positiv bevågenhed, ikke kun i Slesvig-Holsten, men i hele Tyskland. Jeg synes selv, det var skønt at blive spurgt til det, og avisoverskrifter som 'Vikinger i Forbundsdagen' har jeg opfattet som meget charmerende og respektfulde, også for os i Slesvig-Holsten.”

Du har tidligere sagt, at Danmark er Slesvig-Holstens vigtigste samarbejdspartner. Hvilken rolle spiller SSW for Slesvig-Holstens forhold til Danmark?

“SSW har en vigtig brobyggerfunktion i forholdet mellem Danmark og Slesvig-Holsten. I det hele taget er både det danske mindretal og det tyske mindretal vigtige brobyggere mellem vore lande. Lars Harms, formand for SSW's landdagsgruppe, var eksempelvis med på min første udlandsrejse til Danmark, da jeg tiltrådte. Han har selvfølgelig gode kontakter i Danmark, og det hjælper os også som delstatsregering. Jeg hører også gerne hans vurdering af bestemte spørgsmål af udenrigspolitisk karakter. Men det er klart, at jeg ikke vil udnytte ham, der jo er oppositionspolitikere, i forhold til regeringens politik.”

På hvilke områder fungerer samarbejdet mellem Slesvig-Holsten og Danmark særligt godt, og hvor går det mindre godt?

“Jeg synes, at samarbejdet fungerer godt på alle områder. Naturligvis kan man fremadrettet altid se, om vi kan samarbejde endnu tættere enkelte steder. Men på områder som økonomi, kultur og højere læreanstalter har vi et meget tæt samarbejde, som beror på en tillidsfuld dialog med både den danske regering og Region Syddanmark. Det gælder også for det grænseoverskridende samarbejde om redningstjenesterne i grænselandet. Vi taler meget tit sammen med vores danske partnere, og vi havde sandsynligvis søgt samtalen meget oftere, hvis ikke corona i længere perioder havde umuliggjort mange ting. 100-året for grænsedragningen i 2020 havde vi også fejret på en helt anden måde, hvis ikke det havde været for corona.”

Netop grænselukningen i forbindelse med corona er blevet kritiseret af det danske mindretal og det tyske mindretal samt deres politiske partier, SSW og Slesvigsk Parti. Grænsekontrollen var vel ikke fremmede for samarbejdet?

“Da Danmark lukkede grænsen den 14. marts 2020 for at mindske risikoen for spredning af corona, fulgte Tyskland trop to dage senere. Det var en beslutning, der i første omgang affødte mismod. Men jeg tror, at det ville være forkert at se tilbage og sige, at man skulle have truffet andre beslutninger. Dengang befandt vi os i en helt ny situation, hvor mange beslutninger skulle træffes meget hurtigt. I begyndelsen blev grænserne alle steder lukket ret rigtigt. Ved den tysk-polske grænse opstod der eksempelvis meget lange køer. Set i det lys har grænselukningerne fungeret forholdsvis godt hos os. I det videre forløb har den danske regering også i stadig højere grad haft fokus på, at der skulle være undtagelser, for eksempel for slesvig-holstenere og grænsependlere. Forholdene ved grænsen forbedredes måned for måned, og vi blev regelmæssigt og meget hurtigt informeret om udviklingen af den danske udenrigsminister, Jeppe Kofod, selvom kompetencen i forhold til grænsen ligger hos forbundsregeringen i Berlin.”

En anden tysk delstat, Nordrhein-Westfalen har delvist formaliseret samarbejdet med regeringen i nabolandet Holland. Eksempelvis har man haft en fælles grænseoverskridende task force under corona. I det dansk-tyske grænseland er det grænseoverskridende

samarbejde formaliseret på regionalt plan i Region Sønderjylland-Schleswig og i en samarbejdserklæring mellem Slesvig-Holsten og Region Syddanmark. Findes der områder, hvor det ville være gavnligt med et mere formaliseret samarbejde mellem Slesvig-Holsten og den danske regering?

“I nogle tilfælde fungerer det godt med et mere formaliseret samarbejde. I andre tilfælde kan det dog være mere formålstjenligt, hvis man kan samarbejde uden for meget bureaukrati. Jeg tror, at Slesvig-Holstens samarbejde med Danmark fungerer så godt, at vi vil kunne løse alle de problemer, der måtte opstå. Vi har meget gode kontakter til den danske regering, hvor dørene står åbne til alle ministerier for faglige drøftelser. Det kan ikke gøres bedre, tror jeg.”

Du har tidligere udtalt, at samarbejdet mellem Slesvig-Holsten og Danmark også har stor betydning for det dansk-tyske forhold i almindelighed og for forholdet mellem den danske og tyske regering. Hvor ser du et potentiale for at udbygge Slesvig-Holstens rolle som bindeled i det dansk-tyske forhold?

Slesvig-Holsten

Slesvig-Holsten, på tysk Schleswig-Holstein, er den nordligste tyske delstat med grænse til Danmark og har ca. 2,9 millioner indbyggere. Historisk omfattede Slesvig også Nordslesvig, Sønderjylland på dansk. Hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg var en del af den danske helstat frem til det danske nederlag i 1864. Efter det tyske nederlag efter Første Verdenskrig blev Sønderjylland en del af det danske rige som resultat af en folkeafstemning i 1920. I den nordlige del af Slesvig-Holsten, Sydslesvig på dansk, bor i dag 50.000 medlemmer af det danske mindretal. Desuden også et frisisk mindretal.

“Når man ser på det dansk-tyske forhold, må man altid holde sig for øje, at vi i Tyskland har en anden forfatning end i de fleste andre europæiske lande. Vi er en forbundsrepublik, hvor de politiske ansvarsområder og opgaver er fordelt mellem delstaterne og forbundsregeringen. Det ved man godt i Danmark. Men vi i Slesvig-Holsten gør selvfølgelig også vores indflydelse gældende over for den tyske forbundsregering i Berlin. Da grænsen blev lukket fra tysk side i foråret 2020, ringede jeg til den daværende tyske indenrigsminister, Horst Seehofer, og gjorde vores indflydelse gældende. Og omvendt henvender vi os også til den danske regering. Da forbundsregeringen og Slesvig-Holsten forøgede tilskuddet til forskningsinstituttet European Center for Minority Issues (ECMI) i Flensborg, kontaktede vi København med henblik på, at også Danmark skulle sætte sit tilskud op. Det var et vigtigt signal for det eneste forskningsinstitut, der støttes fra både dansk og tysk side.”

Slesvig-Holsten markedsfører sig som ‘Det ægte Norden’ i Tyskland. Hvordan hænger det sammen?

“Selvfølgelig er vi en del af Norden. Det ser man også på mentaliteten hos de mennesker, der lever her. Vi har ofte en mere afslappet tilgang til tingene, end man har det længere sydpå. Man ser det også både nord og syd for grænsen i befolkningernes tilgang til coronapolitikken. På begge sider af grænsen er der en høj vaccinationstilslutning. Både på dansk og slesvig-holstensk side kan dette forklares på plattysk: ‘Wat mutt, dat mutt’. (Hvad der skal ske, skal ske). To tredjedele af slesvig-holstenerne siger, at de har tiltro til deres delstatsregering. Det svarer jo næsten til danske forhold. Desuden er slesvig-holstenerne de lykkeligste i Tyskland. Danskerne er de lykkeligste i Europa, eller måske endda i hele verden. Også i den henseende passer vi godt sammen.”

Hvis du også er ministerpræsident efter landdagsvalget den 8. maj, har du da planer i forhold til Danmark?

“Da mange udenlandsrejser måtte aflyses på grund af pandemien, vil jeg gerne besøge Danmark og statsminister Mette Frederiksen relativt hurtigt. Vi har en række temaer, som vi gerne vil drøfte. Det drejer sig blandt andet om digitalisering, samarbejde mellem universiteter i Lübeck og København, østersøpolitikken og energiområdet, herunder produktion af brint og energianvendelse. Det er vigtige temaer for både Danmark og Slesvig-Holsten.”

“Samtidig vil vi i Slesvig-Holsten fortsat støtte dansk kultur her i regionen. På den måde vedligeholder vi vores gode indbyrdes forhold til hinanden. Dronningens besøg i 2019 var en stor begivenhed, som for mig at se siger meget om forholdet mellem Danmark og Slesvig-Holsten. Da dronningen ankom med Kongeskibet Dannebrog, blev hun hilst velkommen af et hav af rød-hvide dannebrogsskibe på Flensborg havn. Det var for mig et tydeligt tegn på, at det danske er en levende del af Slesvig-Holsten. Og det skal og vil det også blive ved med at være.” 🇩🇪

Interviewet er oversat fra tysk.

"Det, jeg skal blive rigtig meget klogere på, er grænselandet og mindretallene på begge sider af grænsen. Det glæder jeg mig meget til", siger Hanne Sundin, der tiltrådte som ny direktør for Grænseforeningen den 1. marts.

Hanne Sundin, ny direktør for Grænseforeningen:

“Jeg er forenings- menneske til fingerspidserne

Af Anna-Lise Bjerager

INTERVIEW Der er musik i Grænseforeningens slogan ‘For en åben danskhed’, mener Hanne Sundin, der er ny direktør for Grænseforeningen fra 1. marts. Som det første lægger hun vægt på at lære Grænseforeningens medlemmer og samarbejdspartnere at kende: “Jeg siger ja til det meste og møder op”, siger hun

Hanne Sundin tiltrådte som ny direktør for Grænseforeningen den 1. marts 2022. Efter kun godt en måned på posten, står hun ikke klar med de store programerklæringer i forhold til Grænseforeningens fremtid, fastslår hun. Men én ting står fast: Som tidligere ansat i Dansk Industri, der har ca. 18.500 medlemsvirksomheder, ved hun noget om medlemshåndtering, og den erfaring har hun tænkt sig at gøre brug af til glæde for Grænseforeningens ca. 10.000 medlemmer. Grænseforeningen står også over for at skulle udarbejde en ny strategi, og også på dette område vil Hanne Sundin gøre brug af sin erfaring.

Til gengæld lægger hun ikke skjul på, at

hun ikke ved meget om det danske mindretal i Sydslesvig og det dansk-tyske grænseland i det hele taget.

“Det, jeg skal blive rigtig meget klogere på, er grænselandet og mindretallene på begge sider af grænsen. Det glæder jeg mig meget til”, siger Hanne Sundin, der mener, at Grænseforeningens slogan ‘For en åben danskhed’ er et godt udgangspunkt.

Du kommer fra en stilling som branchedirektør i Træ- og Møbelindustrien til en folkeoplysende forening som Grænseforeningen. Ser du lighedspunkter mellem de to verdner, som ofte betragtes som værende helt forskellige?

“Jeg har forstået, at der er nogen, der synes, det er et stort spring at gå fra at være branchedirektør i Træ- og Møbelindustrien i Dansk Industri til at være direktør for Grænseforeningen. Men for mig at se er der mange lighedspunkter. Udgangspunktet er, at jeg er foreningsmenneske til fingerspidserne. Jeg kommer ikke fra erhvervslivet. Jeg kommer fra en forening, der har serviceret danske virksomheder. Det er sket på samme måde, som det sker i Grænseforeningen: Der afholdes en årlig generalforsamling, og vi arbejder for medlemmerne. Desuden ligner de to verdener hinanden ved, at man begge steder er en del af et værdifællesskab. På min gamle arbejdsplads i Dansk Industri på Rådhuspladsen i København havde hver etage et navn, som afspejler en værdi i erhvervslivet. Den øverste etage hedder ‘Udsyn’. Det synes jeg, er det samme udgangspunkt som i Grænseforeningen.”

“At være leder handler for mig i høj grad om, at man som leder skal kunne lide at møde folk, hvor de er, uanset hvad sagen drejer sig om. Det må man som leder sætte sig ind i, og det har jeg naturligvis også tænkt mig at gøre.”

“Noget af det, jeg har arbejdet med, mens jeg var ansat i Dansk Arbejdsgiverforening, var at opbygge en undervisningsindsats, der hedder ‘Åben Virksomhed’. Formålet er at få flere børn og unge til at interessere sig for naturvidenskab ved at tilbyde undervisningsmateriale og virksomhedsbesøg

til folkeskoler og gymnasier. Det fik jeg oparbejdet, så der efter 2,5 år var seks medarbejdere, masser af undervisningsmateriale og 400 virksomheder, der modtog unge folkeskole- og gymnasieelever.”

“Grænseforeningen arbejder også med oplysning, undervisning og børn og unge. Den del vil det absolut ikke være nyt for mig at gå i gang med. Jeg er også

vant til at være på Folkemødet på Bornholm og indgå i debatter og lade mig udfordre af forskellige holdninger, hvilket også er helt i tråd med Grænseforeningens arbejde.”

Hvad var det, der fik dig til at søge stillingen?

“Måske lyder det forsimplet. Men det var Grænseforeningens slogan: ‘For en åben danskhed’. Jeg så jobopslaget og tænkte: Det er der musik i, og det stemmer godt overens med, hvad jeg selv har som udgangspunkt i verden. Derefter ringede jeg til Peter Skov-Jakobsen, Grænseforeningens formand, og spurgte ind til jobbet og søgte stillingen.”

På hvilken måde stemmer Grænseforeningens slogan ‘For en åben danskhed’ overens med dit eget udgangspunkt i verden?

“Som menneske skal man vide, hvem man selv er, og man skal kende sit eget udgangspunkt. Men samtidig skal man være åben, imødekommende og pladsgivende over for andre, der har et andet udgangspunkt. Også dem, man ikke er enig med. Det er den grundholdning, som jeg synes afspejles i ‘For en åben danskhed’.”

Du er mor til to drenge, Laurits på 15 og Alfred på 11 år, og bor på Frederiksberg. Du er opvokset på Fyn, og da din far er fra Aabenraa, holdt du ofte ferie i Sønderjylland i din barndom. Hvad husker du om disse ferier?

“Jeg har været på ferie i Sønderjylland som barn, fordi mine to faste og deres familier og min farmor og farfar boede i Aabenraa. Især havde jeg et tæt forhold til faster Ellen. Sammen med hende tog jeg på bytur til Flensborg og besøgte Sommerland Syd, der dengang lå i Tinglev.”

Grænseforeningen har det som en del af sit formål at øge kendskabet til det dansk-tyske grænseland. Du har tidligere fortalt, at du ikke har det store kendskab til grænselandet. Hvad vil du gøre for at få det?

“Jeg kommer med nogle kompetencer i forhold til at være i en forening og arbejde med foreningens medlemmer. Jeg kan noget med strategi og personaleledelse. Men det er rigtigt, at jeg ikke har det store kendskab til grænselandet. Det kan man blive klogere

Hanne Sundin

Født 1980, direktør for Grænseforeningen siden 1. marts 2022, mor til to drenge, Laurits på 15 og Alfred på 11, bor på Frederiksberg. Cand. scient.pol., Københavns Universitet, 2007. Tidligere bl.a. branchedirektør for Træ- og Møbelindustrien i Dansk Industri og projektchef i Dansk Arbejdsgiverforening. Næstformand i menighedsrådet ved Vor Frue Kirke (Domkirken) i København og kontaktperson for personalet.

på ved at sætte sig ned og læse nogle bøger om historien. Men man bliver først og fremmest klogere, tror jeg, ved at møde de mennesker, det hele drejer sig om. Man bliver også klogere ved at møde de andre organi-

sind, som jeg kommer med. Lægge tankerne om min fortid i industrien væk og i stedet tænke: Nu kommer der et foreningsmenneske, som vil Grænseforeningen og arbejder for os, og så mødes vi der.”

“
Grænseforeningen arbejder også med oplysning, undervisning og børn og unge. Den del vil det absolut ikke være nyt for mig at gå i gang med.

sationer, der arbejder med samme emne og ved at have et tæt samarbejde med Grænseforeningens bestyrelse, lokalforeninger og medarbejdere. I de næste måneder vil jeg bruge rigtig meget tid på at komme på omgangshøjde og komme ud og snakke med folk. Jeg synes, min kalender er voldsomt booket allerede, og det er også min indstilling, at det skal være på den måde. Jeg siger ja til det meste og møder op. Forhåbentlig er jeg så fyldt godt op med nye indtryk og viden, når jeg tager hjem igen.”

Den 7. maj skal du møde Grænseforeningens medlemmer ved Grænseforeningens årlige generalforsamling, Sendemandsmødet. Hvad vil du sige til dem?

“Jeg vil sige til Grænseforeningens medlemmer: Tak fordi I har valgt mig. Det er sådan set det væsentligste. Jeg er taknemmelig for, at I har lyst til at samarbejde med mig. Det glæder jeg mig rigtig meget over. Og så håber jeg, at folk vil møde mig med et lige så åbent

Foreningslivet er en vigtig del af demokratiet, lyder det igen og igen i debatten. Alligevel oplever de folkeoplysende foreninger medlems tilbagegang, ikke mindst under coronapandemien. Den samme udvikling sker i Grænseforeningen. Hvad kan der gøres for at ændre det?

“Det tror jeg ikke, jeg har et svar på. Det tror jeg ikke, der er nogen, der har, men vi skal arbejde for at finde et svar. For mig som ny direktør er det et spændende tidspunkt at tiltræde på, fordi Grænseforeningen befinder sig i et vade-

sted: Der blev udført et stort arbejde i forbindelse med genforeningsfestlighederne, der strakte sig over to år på grund af corona. Nu skal vi i gang med at udvikle en ny strategi, der peger fremad. Vi skal træffe nogle valg og definere, hvad vi vil, og hvad vi skal være i et samarbejde med bestyrelse, lokalforeninger og medarbejdere. Det synes jeg, der er megameget håb i. Jeg glæder mig også til samarbejdet med Grænseforeningen Ungdom. Jeg er sikker på, de har nogle fede visioner.”

Grænseforeningen har eksisteret i 102 år. Hvordan ser du fremtiden for Grænseforeningen?

“Jeg tror bestemt, der vil være brug for Grænseforeningen også langt ud i fremtiden. Lige nu er verden under voldsom forandring. Der er krig i Europa, der har sin årsag i grænsekonflikter, og det er meget ulykkeligt. Med viden om nationalitet og mindretal kan Grænseforeningen spille en rolle også i den sammenhæng.” 🍷

Mindretalsforsker Jørgen Kühl:

“Mindretal i Ukraine bruges som et påskud for krig

Af Anna-Lise Bjerager

INTERVIEW Den russiske præsident Vladimir Putin har blandt andet begrundet sin invasion af Ukraine med folkedrab og diskriminering af det russiske mindretal, der udgør ét af Ukraines mange nationale mindretal. Den begrundelse holder langt fra, siger mindretalsforsker Jørgen Kühl

Magasinet Grænsen har bedt mindretalsforsker Jørgen Kühl, honorar-professor ved Europa Universitæt Flensburg, om at svare på en række spørgsmål om de nationale mindretal i Ukraine i forbindelse med den russiske præsident Vladimir Putins invasion af Ukraine, der blev iværksat 24. februar i år.

Der findes mange nationale mindretal i Ukraine. Hvorfor er der så mange?

“Ukraine er oldøstslavisk og betyder ‘grænselandet’. Som i alle grænselands er der tale om et kompliceret billede, hvor befolkningssammensætning, sprog og religion er blandet. Akkurat som vi kender det i det dansk-tyske grænseland, selv om det er i mindre skala. Historisk har Ukraine været delt mellem en østlig del, der var tæt på Rusland sprogligt og kulturelt, og en vestlig del, der var tæt på Europa, blandt andet fordi dele af Vestukraine frem til 1918 var en del af Det Habs-

burgske Rige og siden Polen. Den spænding er blevet yderligere forstærket siden Sovjetunionens fald og Ukraines uafhængighed i 1991. Ind i den opdeling kommer så de mange krige og grænsedragninger gennem tiden, der har ført til, at der i området findes 130 forskellige nationaliteter ifølge Folketællingen fra 2001, som er den seneste folketælling, der er lavet i Ukraine.”

Hvem er det russiske mindretal i Ukraine?

“Russerne i Ukraine kan inddeles i tre grupper: De etniske russere. De russisksprogede. Og de russisk-ortodokse.”

Foto: Abaca Ritzau/Scanpix

“Ved Folketællingen i 2001 var der 8,3 millioner, der definerede sig som etniske russere. Det svarer til 17,3 procent af den ukrainske befolkning, der i 2001 var på 48,5 millioner. De fleste etniske russere bor i den sydlige og sydøstlige del af Ukraine, som siden den russiske erobring af Krim-halvøen fra Det Osmanniske Rige i 1783 har været underlagt først Rusland og siden Sovjetunionen og i 1954 blev en del af den ukrainske sovjetrepublik. Da Rusland annekterede Krim-halvøen i 2014, erklærede Luhansk og Donetsk i det sydøstlige Ukraine sig som uafhængige folkerepublikker, og den nuværende krig skal ses i forlængelse heraf.” ➡➡

Torsdag den 24. februar 2022 indledte Rusland et omfattende angreb på Ukraine. Begrundelsen for at iværksætte, hvad den russiske præsident Putin kalder “en speciel militær operation” blev givet i en tale på russisk tv. “Formålet med denne operation er at beskytte folk, som i otte år har lidt under ydmygelse og folkemord, iværksat af regimet i Kyev”, sagde Putin. Men den begrundelse holder ikke, siger mindretalsforsker Jørgen Kühl.

“Hvor mange, der er russisksprogede i Ukraine, er svært at sige, men måske 30 procent af befolkningen. Det vigtige er at forstå, at der ikke er nogen direkte sammenhæng mellem sprog og identitet i Ukraine. 15 procent af dem, der definerede sig som ukrainere i 2001, sagde, at de havde russisk som modersmål. For eksempel er Ukraines præsident, Volodymyr Zelenskyj, der tilhører et af de i alt fem jødiske mindretal i Ukraine, opvokset med russisk som modersmål, men har senere valgt ukrainsk. 83 procent af de ca. 100.000 jøder i Ukraine har oplyst, at de har russisk som modersmål.”

“Når det gælder de russisk-ortodokse, er billedet endnu mere komplekst. Ortodoksi i Ukraine er splittet mellem tre forskellige kirker: Den russisk-ortodokse kirke, der er afhængig af patriarken i Moskva, er russisksproget. Den national-ortodokse, der blev etableret i 1991 ved staten Ukraines oprettelse, er ukrainsksproget. Og den katolsk-ortodokse, der er knyttet til pavestolen i Rom, er forankret i Vestukraine, hvor ukrainsk er det dominerende sprog.”

“Så konklusionen må være, at det russiske mindretal i Ukraine er en blandet størrelse, hvor der ikke er direkte overensstemmelse mellem etniske russere, russisksprogede og russisk-ortodokse. Russere og ukrainere har jo ikke levet i separate verdener. Der er en ud-

strakt grad af blandede ægteskaber og dermed familierelationer på kryds og tværs, og langt de fleste ukrainere taler og forstår russisk.”

Præsident Vladimir Putin har begrundet invasionen af Ukraine med, at der er blevet begået folkedrab og sket diskrimination af det russiske mindretal i Ukraine. Hvad mener du om den del af begrundelsen, der handler om folkedrab?

“Der har været internationalt tilsyn i Ukraine gennem Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde (OSCE). Deres observatører har tidligere været i Donetsk og Luhansk. Observatørerne har fastslået, at der intet som helst er, der tyder på folkedrab fra ukrainsk side. Så den del af Putins begrundelse er fri fantasi.”

Hvad mener du om Putins påstand om, at der skulle være sket ydmygelse og overgreb mod det russiske mindretal i Ukraine?

“Overordnet set er der ikke sket nogen former for ydmygelse eller overgreb i Ukraine, der på nogen måde skulle legitimere en krig. Man kan snarere tale om, at Putin anvender det russiske mindretal i Ukraine som et påskud for at gå i krig.”

“Men blandt de tre russiske mindretalsgrupperinger er der da helt sikkert nogen,

Ukraines befolkningssammensætning i 2001

Nationalitet	Antal 2001	Procent af befolkningen	Procent, der taler gruppens sprog som modersmål	Procent, der taler russisk som modersmål	Procent, der taler ukrainsk som modersmål
Ukrainere	37.541.700	77,8	85,2	14,8	85,2
Russere	8.334.100	17,3	95,9	95,9	3,9
Belarusere	275.800	0,6	19,8	62,5	17,5
Moldovere	258.600	0,5	70,0	17,6	10,7
Krimtatarer	248.200	0,5	92,0	6,1	0,1
Bulgarer	204.600	0,4	64,2	30,3	5,0
Ungarer	156.600	0,3	95,4	1,0	3,4
Rumænere	151.000	0,3	91,7	1,5	6,2
Polakker	144.100	0,3	12,9	15,6	71,0
Jøder	103.600	0,2	3,1	83,0	13,4
Armeniere	99.900	0,2	50,4	43,2	5,8

Kilde: Folketællingen, 2001, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/>. Befolkningstallet i 2001: 48,5 millioner

der føler, de har været udsat for ydmygelse og overgreb fra de ukrainske myndigheders side gennem tiden.”

“Processen med at fremme det ukrainske sprog har stået på siden 1991, da Ukraine blev uafhængig og ønskede at skabe en stærk national identitet med et fælles sprog. Det er et forståeligt ønske, når man skal skabe en ny nation. Men det gælder naturligvis om at finde en balance mellem, at alle kan tale ukrainsk, og at mindretallene har retten til at tale deres mindretalssprog.”

“Sproglovgivningen i Ukraine er lidt af en kamplads. Efter Krim-halvøen blev annekteret af Rusland i 2014, og Luhansk og Donetsk erklærede sig som uafhængige folkerepublikker, kom der en række nye lovgivningstiltag i Ukraine.”

“Eksempelvis blev der i 2017 vedtaget en uddannelseslov, der skulle gøre ukrainsk obligatorisk fra 5. klassetrin. Uddannelsesloven udløste heftige protester fra det russiske mindretals side, men også fra de ungarske, rumænske, moldaviske og polske mindretal i Ukraine. Uddannelsesloven virkede bastant og førte også til spændinger med Ukraines nabolande. Især Ungarn, men også Rumænien, Bulgarien, Polen og Grækenland gik i rette med Ukraine på vegne af ‘deres’ mindretal i landet.”

“I 2019 vedtog det ukrainske parlament en ny sproglov, der skulle sikre, at ukrainsk blev statssprog. Så sent som i januar i år udtrykte Human Rights Watch bekymring over sproglovens indvirkning på mindretalssprog i Ukraine, herunder russisk, og Europarådets Venedigkommission udtrykte, at lovgivningen ikke fandt den rette balance mellem at fremme det ukrainske sprog og varetage mindretallenes sproglige rettigheder.”

Kan erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland anvendes i forbindelse med krigen i Ukraine?

“Det er blevet foreslået nogle gange op til denne krig, at man skulle gøre brug af folkeafstemning, sådan som det skete i det dansk-tyske grænseland forud for Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920. Der blev jo gennemført en folkeafstemning i Ukraine i 1991, da den ukrainske befolkning med overvældende flertal stemte ja til en uafhængighedserklæring. I 2014, da Rusland annekterede Krim, gennemførte man en pseudoafstemning, og man gjorde noget tilsvarende

i Luhansk og Donetsk. Men det kan på ingen måde sammenlignes med den dansk-tyske erfaring.”

“Hvis man skulle gennemføre en folkeafstemning i Ukraine omkring grænsedragning, ville man åbne for Pandoras æske. Årsagen til, at man ikke har gennemført folkeafstemninger i Europa efter Murens fald i 1989, er jo, at nye konflikter ville opstå. Man

kan med rette spørge: Hvorfor blev der ikke gennemført en folkeafstemning i Narva-regionen i Estland i 1991? Regionen er overvejende russisksproget. Og tænk hvis det kom til folkeafstemninger i Slovakiet, Rumænien eller Serbien om grænsen til Ungarn? Det ville give nogle helt uoverskuelige følger.”

“I det dansk-tyske grænseland var der også kræfter på begge sider af grænsen, der ønskede at flytte grænsen efter Første Verdenskrig og Anden Verdenskrig. Grænsen blev kun endeligt anerkendt som en konsekvens af Anden Verdenskrig og Den Kolde Krig. Og årsagen til, at Danmark og Forbundsrepublikken Tyskland kunne blive så gode venner, var, at der var et interessefælleskab efter Anden Verdenskrig og et økonomisk og sikkerhedspolitisk samarbejde i lyset af truslen fra Sovjetunionen. Sådan er det ikke mellem Ukraine og Rusland, og jeg ser desværre ikke folkeafstemninger som et instrument i Ukraine i en overskuelig fremtid.” 🍷

Jørgen Kühl, ph.d. i historie, mindretalsforsker, honorarprofessor, Europa-Universität Flensburg, tidligere rektor på A.P. Møller Skolen i Slesvig.

Ukraines nationale mindretal

Der findes 130 nationale mindretal i Ukraine, der er østslavisk og betyder ‘grænseland’. Det russiske mindretal, der i 2001 bestod af 17,3 procent af den ukrainske befolkning på 48,5 millioner, er langt det største. Det russiske mindretal og de øvrige nationale mindretal i Ukraine har været beskyttet af Europarådets rammekonvention om beskyttelse af nationale mindretal og Europarådets sprogpagt. Mindretalskommissæren for Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa, OSCE, og Venedigkommissionen, der er en rådgivende institution under Europarådet, har også fulgt den ukrainske mindretalspolitik.

Kilde: Folketællingen, 2001, <http://2001.ukrcensus.gov.ua/>.

Af Maya Bram Sommer, projektleder, Grænseforeningens Kulturmødeambassadører, Maria Lindahl Strøm, projektleder, højskoleopholdet Minority Changemaker Programme og Gunvor Vestergaard, projektleder, Grænseforeningens Elevambassadører

Ukrainere og russere er også medborgere i Danmark

KOMMENTAR Fjendtlighed over for russere, der bor i Danmark, er en farlig vej at gå, skriver tre projektledere i Grænseforeningen. De opfordrer til at trække på erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland i mødet med herboende ukrainere og russere

I dette nummer af magasinet Grænsen skulle der have været et interview med to unge studerende, der bor i Danmark. Den ene er russisk statsborger, og den anden er ukrainsk statsborger. Meningen var, at de to unge, som vi har kontakt til gennem Grænseforeningens Kulturmødeambassadører, skulle fortælle om deres venskab efter Ruslands invasion af Ukraine. Et venskab, der stadig er fuldt intakt og ikke påvirket af de frygtelige krigshandlinger i Ukraine.

Men læserne kommer aldrig til at høre historien om de to unge. De har til sidst valgt at sige nej tak til at deltage. Heller ikke et forslag om at optræde anonymt kunne få dem til at ændre mening. Ikke fordi de er blevet uvenner. Men fordi de er blevet bange for at stille sig offentligt frem. Bange for repressalier og bange for danske medborgeres reaktioner.

Netop det sidste – danske medborgeres

reaktioner – bør få os alle til at standse op et øjeblik. For en ting er, at vi hver især og som verdenssamfund tager skarpt afstand fra Ruslands invasion af Ukraine. En anden ting er, hvordan vi hver især opfører os over for vores medborgere her i Danmark.

Når unge fra Ukraine og Rusland ikke tør stille op til interview i Danmark, når Red Barnet advarer om, at russiske børn i Danmark er i risiko for chikane og mobning, og når der males hagekors på den russisk-ortodokse kirke i Bredgade i København, er der grund til at være på vagt. For hvad er der egentlig på færde i Danmark? Hvordan er det, krigen påvirker vores adfærd over for medborgere med en anden national eller kulturel identitet end vores egen?

I Grænseforeningen har vi i mange år haft fokus på mindretal og identitet i vores folkeoplysende arbejde, hvor vi tager udgangspunkt i det dansk-tyske grænse-land, hvor man historisk har levet med ➡

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænse-land kan bruges i mødet med herboende ukrainere og russere. Og det bør de. Det mener Maya Bram Sommer, Maria Lindahl Strøm og Gunvor Vestergaard, der er projektlederne for henholdsvis Grænseforeningens Kulturmødeambassadører, højskoleopholdet Minority Changemaker Programme og Grænseforeningens Elevambassadører.

både dansk og tysk og gået fra konflikt til fredelig sameksistens. Her er der megen erfaring at hente, når det drejer sig om, hvordan man behandler sine medborgere.

Grænseforeningens Elevambassadører er et team af gymnasieelever fra det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske mindretal i Sønderjylland. De unge kommer på besøg i de ældste klasser i grundskolen og på ungdomsuddannelserne og går i dialog om at være mindretal, og hvad det betyder for den enkeltes kultur og sprog. De unge fortæller deres historie i et nutidigt perspektiv, hvor konflikterne med henholdsvis den tyske flertalsbefolkning og den danske flertalsbefolkning er forsvindende få, men hvor de alligevel ofte mødes med fordomme og nationale kategoriseringer.

Grænseforeningens Kulturmødeambassadører består af et korps af unge mellem 18-30 år, der holder dialogmøder om identitet, nationalitet og medborgerskab på bl.a. højskoler, videregående uddannelser og de ældste klasser i grundskolen. Korpsen består af unge fra det dansk-tyske grænse-land, men også unge med andre kulturelle baggrunde. Her er unge med rødder i eksempelvis Asien, Mellemøsten eller Rusland, der også fortæller om at være en del af Danmark og samtidig holde fast i andre sprog, højtider og madvaner.

Uanset hvilken kulturel baggrund Elevambassadørerne og Kulturmødeambassadørerne kommer med, har de oplevet at blive kategoriseret som nogen, der ikke hører til i Danmark. Gennem dialogarbejdet forsøger de to korps at nedbryde stereotyper og fjendebilleder og skabe nuancer. De forsøger at gøre andre unge opmærksomme på, at man godt kan høre til i Danmark, selv om man også har en anden kulturel baggrund og et andet sprog.

I dette forår mødes et hold unge europæere i alderen 18-35 år på den danske Jaruplund Højskole i Nordtyskland til et tremåneders internationalt kursus Minority Changemaker Programme med fokus på nationale mindretalsspørgsmål i Europa. Det er Jaruplund Højskole, Grænseforeningen og Syddansk Universitet, der står

bag med hjælp fra en række internationale mindretals- og forskningsinstitutioner.

Deltagerne har 12 forskellige nationaliteter. Det er ikke lykkedes unge fra Rusland at nå frem til Jaruplund Højskole, men unge fra Ukraine er til stede. Alle unge er blevet modtaget som de mennesker, de er, uden skelen til hvilken nationalitet, der står angivet i deres pas.

Det er folkeoplysningens opgave at give det enkelte menneske redskaber til at begå sig i den tid og det samfund, vi lever i. Grænseforeningen tager den opgave dybt alvorligt. I den urolige tid, vi lever i netop nu, går opgaven for os at se ud på at sige nej til fjendtlighed over for russere, der bor i Danmark, blot fordi de er russere. Det er en farlig vej at gå, når man kategoriserer mennesker efter national identitet.

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænse-land, hvor man er gået fra konflikt til fredelig sameksistens, har lært os, at det handler om at behandle alle medborgere ordentligt uanset hvilken nationalitet, de har. Disse erfaringer kan bruges til noget i den aktuelle situation. Og endnu vigtigere: Det bør de. 🌹

Flensborg Avis digital + tablet + cover

iPad 10.2 eller Samsung Galaxy Tab A 8

Læs Flensborg Avis når og hvor du har lyst. Få avisen som e-avis i 24 måneder og vælg mellem en iPad inkl. cover og en Samsung Galaxy Tab A 8 inkl. cover.

Pris pr. måned 225,- kroner
(Engangsbetaling: iPad 750,- kroner, Samsung 0,- kroner)

FLENSBORG AVIS

... vi gør Danmark lidt større

Bestillingskupon

Hermed bestiller jeg Flensborg Avis digital i mindst 24 måneder til en abonnementspris af 675,- kroner pr. kvartal. Når beløbet for første kvartal (675,- kroner) og ved iPad engangsbetalingen på 750,- kroner er indgået hos Flensborg Avis samt fortrydelsesretten på 14 dage er udløbet, bliver tabletten sendt til mig.

Efter bindingsperioden på 24 måneder fortsætter abonnementet automatisk til den ordinære abonnementspris på Flensborg Avis digital på pt. 525,- kroner pr. kvartal.

Jeg bekræfter, at jeg det seneste halve år ikke har holdt Flensborg Avis.

Jeg vælger en:

- ☐ iPad 10.2" WiFi 64 GB inkl. cover
☐ Samsung Galaxy Tab A 8 WiFi 32 GB inkl. cover

Navn / Fornavn

Gade

Postnr.

By

Telefon

E-mail

Dato

Underskrift

Jeg er indforstået med, at Flensborg Avis kontakter mig for at orientere mig om services, relevante oplysninger og tilbud. Denne samtykkeerklæring kan til enhver tid tilbagekaldes. Alle informationer under fla.de/impressum

- ☐ Kontakt mig pr. mail
☐ Kontakt mig pr. brev
☐ Kontakt mig telefonisk
☐ Kontakt mig pr. newsletter

HUSK
kryds og
underskrift

Underskrift

Send kuponen til:

Flensborg Avis, Postboks 70, 6330 Padborg

Noldes kunst set med nye øjne

ANMELDELSE Ny bog om den kontroversielle dansk-tyske kunstner Emil Nolde, som de tyske nazister modarbejdede samtidig med, at han beundrede Adolf Hitler, sætter kunstnerens værker i et nyt lys

Foto: www.uni-flensburg.de

Af Anders Ehlers Dam,
professor i dansk
litteratur, Europa-
Universität Flensburg

I 2019 fik daværende kansler Angela Merkel to malerier af Emil Nolde fjernet fra kanslerkontoret i Berlin. Det skete i forlængelse af en stor udstilling i Berlin, der dokumenterede den dansk-tyske kunstners opbakning til nationalsocialismen op til og under Anden Verdenskrig.

Samtidig valgte den slesvig-holstenske uddannelses-, videnskabs- og kulturminister Karin Prien at få hængt to reproduktioner af den ekspressionistiske maler op på sit ministerkontor i Kiel. Hvor Merkel følte, at hun ikke med god samvittighed kunne stille værker af den politisk dubiose kunstner til skue i selve det tyske magtcentrum, mente Prien, der vel at mærke har jødiske rødder, at man godt kan skelne mellem kunstværkerne i deres selvgylde æstetiske værdi og kunstneren som et menneske med frastødende holdninger.

Tankegangen hos begge de to politikere gav mening ud fra hver deres perspektiv. Sammenstødet mellem de forskellige måder at opfatte forholdet mellem kunst og kunster var et skoleeksempel på en problematik, der er central for en lang række kunstnere fra det tyvende århundrede. For hvordan skal vi gå til de mange smukt skrevne bøger og skønne billeder, som er skabt af forfattere og kunstnere, der som privatpersoner var tilhængere af fascistiske, nazisti-

Foto: Fra bogen, Staatliche Museen zu Berlin Nationalgalerie & Stiftung Seebull Ada und Emil Nolde

ske eller kommunistiske totalitære samfundsrevolutioner? Må vi skelne værket og den biografiske person? Eller griber tingene ind over hinanden?

Tyve år bag bog

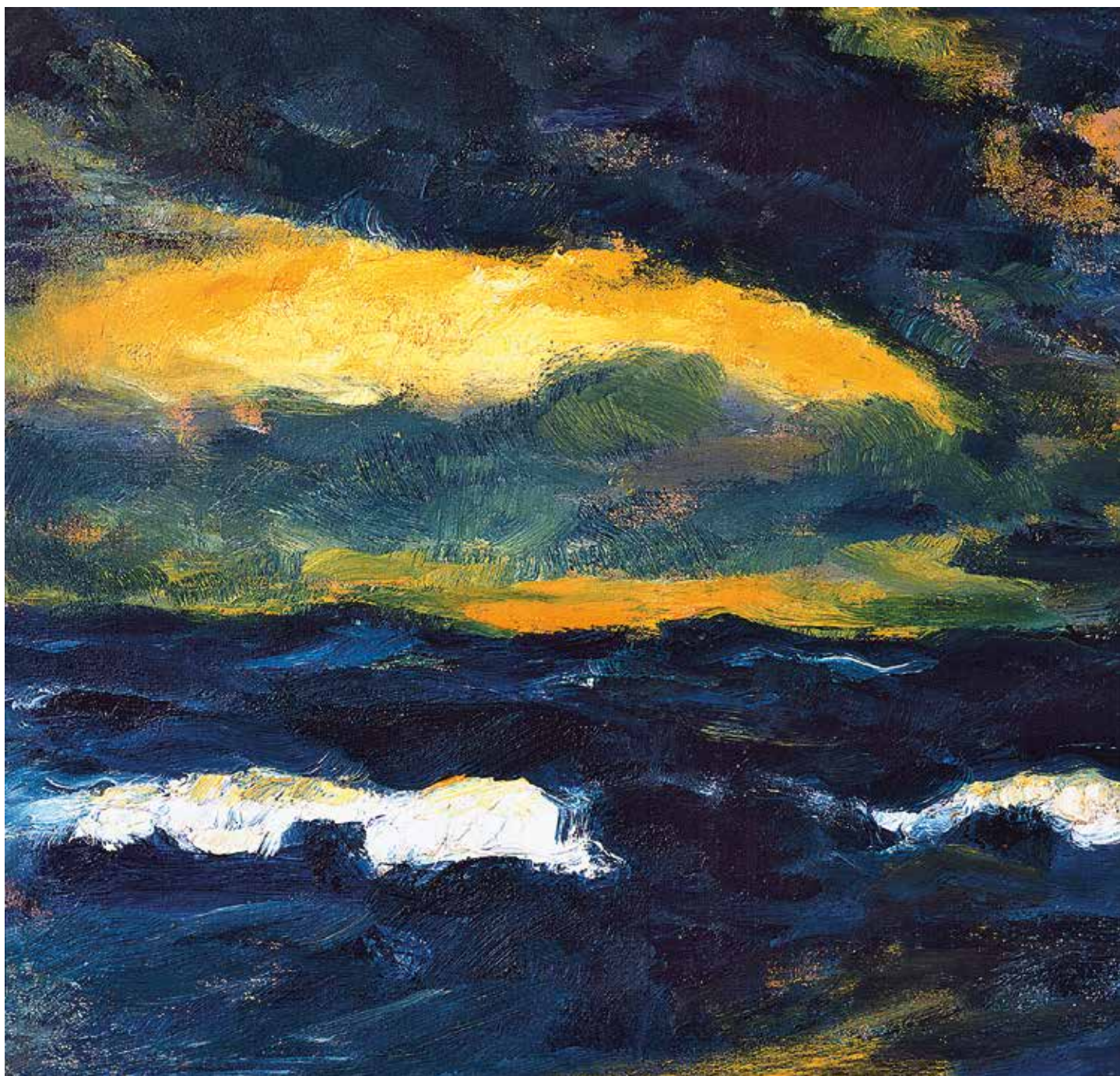
I Hans Christian Davidsens nye flotte bog ligger sådanne spørgsmål og rumler under den nøje gennemgang af Emil Nolde og hans danske hustrus politiske liv. Forfatteren – til daglig myreflottig kulturredaktør

ved Flensborg Avis – samler i bogen tyve års beskæftigelse med den populære maler, hvis museum i Seebüll hvert år tiltrækker en mængde både danske og tyske turister.

Målet med bogen er at revidere det billede, man i årtier har haft af Nolde som et offer for nazisternes undertrykkelse af såkaldt vanartet eller degenereret kunst og dens ophavsmænd. Godt understøttet af diverse revisioner af citater og omdateringer af værker og bortskaffelse af uønsket

Den daværende tyske kansler Angela Merkel fjernede i 2019 Noldes oliemaleri 'Brecher' fra kanslerkontoret, men kom aldrig med en uddybende forklaring.

Karin Prien, Slesvig-Holstens uddannelses-, videnskabs- og kulturminister og dertil jøde, havde en anden tilgang til Nolde end Merkel. I 2019 hængte hun Noldes 'Durchbrechendes Licht' op på sit kontor i Kiel. "Vi kommer meget let derhen, hvor vi i Tyskland ikke længere kan udstille noget", sagde hun ved den lejlighed.

materiale tillige med en ledelse på museet, der var lidt for villig til at værne om kunstnerens navn, og som bidrog til at skabe en ny og fordelagtig fortælling om ham efter krigens afslutning, opstod der et billede af Nolde som en slags martyr. Nogle handlede i ond tro. Men for mange var det også simpelthen blevet en slags myte og en god historie, som blev sit eget bevis ved at blive gentaget så mange gange. Blandt andet bidrog Sigfried Lenz' berømte roman Tysktime fra 1968, der i fiktionsform handler om det undertrykte malergen, til mytedannelsen.

Myten om Nolde

Myten gik blandt andet på, at det blev Nolde forbudt at male, men at han dog – fordi geniets skaberkraft var så ukuelig og som

en slags kreativ modstandskamp – skabte hundredvis af små akvareller, som i modsætning til oliemalerier ikke kunne lugtes, hvis der kom inspektion.

Hans Christian Davidsen er fuldt opdateret med den nyeste forskning i Nolde og besidder stor viden om grænselandet, som kunstneren boede i det meste af sit liv, og tiden, han levede i. Han kan afvise, at Nolde fik et decideret forbud mod at male. Hans kunst var ganske vist ilde set af de fleste højtplacerede i nazipartiet, og han blev smidt ud af kunstnerforeningen, hvilket medførte, at han ikke kunne få fat i de materialer, der skulle bruges til traditionelt oliemaleri. Men ingen forbød ham at lave akvareller. Eller oliemaleri for den sags skyld, hvis han havde haft maling. Og ved

kunstnerboligen i det flade landskab vajede nazisternes flag helt frem til krigens sidste år som et vidnesbyrd om den opbakning til et Stortyskland uden jødisk indflydelse, der for Nolde – som for så mange andre – vel var en blanding af overbevisning og opportunisme.

Degenereret kunst i 1937

Der er den rigtighed i det traditionelle syn på Nolde, at nazisterne ikke kunne lide hans avantgardistiske kunst, og ved udstillingen af såkaldt degenereret kunst i München i 1937 indgik der værker af den nordtyske kunstner. Her kunne man ifølge styret se, hvordan modernistisk kunst var udtryk for usund dekadence. Dog indgik Nolde ikke i det efterfølgende års degenerationsudstilling.

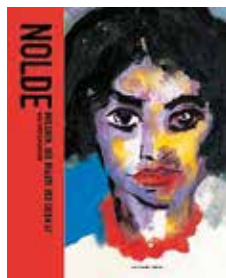
Davidssens bog formidler det omfattende og interessante stof i et levende og flydende sprog. Man mærker det journalistiske håndlag og fortælleglæden. Der er som i en avis fremhævet passager fra teksten, og der er fængende kapiteloverskrifter som “Martyrmyten fra Marsken”. Teksten er endvidere trykt med behagelig, stor skrift, der er akkompagneret af fine gengivelser af værker af Nolde. Nogle gentagelser i teksten skulle have været luget ud, men ellers er det hele læseværdigt.

Overtrumfer kunsten kunstneren?

Efter at have læst Davidssens bog rejser spørgsmålet sig igen, om man med den fremlagte viden i baghovedet stadigvæk kan se på Noldes malerier og finde dem smukke? Overtrumfer kunsten i sig selv kunstneren? Eller giver den etisk set frastødende handling måde en så dårlig smag i munden, at det præger oplevelsen?

I den venstreorienterede tyske avis TAZ indtog man i anmeldelsen af to aktuelle Nolde-udstillinger i Hamborg det synspunkt, at selv ikke den tilsyneladende apolitiske kunst unddrager sig en politisk vurdering. Som anmelderen skrev: “Der er også i landskaberne og de tilsyneladende harmløse blomster en patos, der kan ses i relation til fascismen.”

Her er Davidssen noget mere nuanceret. Han gransker for eksempel Noldes værker med religiøse motiver og hans vikingebilleder og når frem til, at værkerne for det meste godt kan stå for sig selv og ikke som sådan er inficeret af politik. Hans konklusion er en slags forsvar for kunsten på trods: “At overse Noldes betydning for kunsten er at begå vold mod historien. Men vi kan se på hans kunst med nye briller.” 🍷

‘Nolde – maleren, der trådte ved siden af.’ Af Hans Christian Davidssen, 225 sider, 340 kr., Politikens Forlag. 255 sider.

Foto: Grænseforeningen

Når identitet er et valg

Af Malene Fenger-Grøndahl

Der blev diskuteret kærlighed, sprog, fødselsdagstraditioner og meget andet, da Grænseforeningen i Aabenraa havde inviteret til debataften under overskriften 'Når identitet er et valg'. To sydslesvigske familier, der lever med både dansk og tysk kultur og sprog i hverdagen, fortalte deres historier

“Hvilket sprog taler du med din kæreste?”

Spørgsmålet kommer fra Jens Overgaard, der er formand for Grænseforeningen Aabenraa, på Folkehjem i Aabenraa i Billedsalen, hvor malerier af dansksindede personligheder fra det dansk-tyske grænse-land pryder væggene. Det er Grænseforeningen Aabenraa, der står bag arrangementet,

‘Når identitet er et valg’, der har samlet 34 deltagere denne onsdag aften i februar.

Det er Livia Jensen, der også er til stede sammen med sine forældre Angela Jensen og Kay Wohlsen, som Jens Overgaards spørgsmål er rettet til. Livia og hendes familie har netop givet deres perspektiv på, hvad det vil sige at være en familie i Sydslesvig,

Angela Jensen (tv) er mor til Livia, der er gymnasieelev på Duborg-Skolen. Sammen med Livia og Livias far, Kay Wohlsen, var de den ene af to sydslesvigske familier, der i februar fortalte deres historie om valget mellem dansk og tysk på Folkehjem i Aabenraa. Til højre ses Gunvor Vestergaard, projektleder i Grænseforeningen.

der rummer både dansk, tysk og sydslesvigske kultur inden for hjemmets vægge.

Livias mor, Angela Jensen, der er født ind i det danske mindretal og vokset op i Flensborg, har fortalt, hvordan danske sange og traditioner fra hendes barndom har fået fornyet betydning, efter hun vendte tilbage til Flensborg som voksen. I en længere periode som ung boede og arbejdede hun i Syd- og Vesteuropa og lagde afstand til sin danske mindretalsbaggrund. Da hun mødte Kay Wohlsen, Livias far, som er tysk og ikke havde nogen relation til det danske mindretal, skete der imidlertid noget. For da Kay Wohlsen hørte om Angela Jensens danske skolegang og studentereksamen, opfordrede han hende til at bruge det aktivt og se det som en styrke. Det betød, at Angela Jensen genopdagede sin kulturelle baggrund, og parret var enige om at give deres børn, herunder altså også Livia, en flersproget og tokulturel opvækst.

Livia har denne aften fortalt om sin opvækst i dansk børnehave og skole – med både danske og tyske traditioner derhjemme og med begge sprog som en naturlig del af hverdagen. Det gælder også på Duborg-Skolen, hvor hun nu går i 3.g.

Taletid til to generationer

Jens Overgaard, der i mange år var lektor på Duborg-Skolen, var med til at tage initiativ til Grænseforeningens Elevambassadører, som siden 2005 er taget ud på skoler og andre steder for at fortælle om, hvad det vil sige at leve som en del af det danske mindretal i Sydslesvig eller det tyske mindretal i Sønderjylland.

Nu gælder det et nyt pilotprojekt 'Når identitet er et valg', hvor også de unges forældre inddrages og holder foredrag om, hvad det vil sige at leve med to kulturer. Derfor er Livia, der også er en del af Elevambassadørerne, til stede sammen med sine forældre.

"Nogle af Grænseforeningens medlemmer mener at vide, hvad Sydslesvig er og burde være. De har måske en ide om, at det danske mindretal består af gamle

danske familier, som reproducerer sig selv, og sådan fortsætter det. Men i realiteten eksisterer det danske mindretal i dag kun i kraft af, at der kommer nyt blod til fra flertalsbefolkningen", som Jens Overgaard udtrykker det over for magasinet Grænsen efter arrangementet. Det var derfor, han tog initiativ til det nye pilotprojekt i samarbejde med projektleder Gunvor Vestergaard, Grænseforeningen, og Kristian Arentsen, der er elevambassadørlærer på Duborg-Skolen.

Livias familie fortæller, at forældrene taler hver deres sprog i hjemmet. Også denne aften taler Kay Wohlsen, tysk, og Livia oversætter for sin far. Men hvad så med Livia selv? Taler hun dansk eller tysk med sin kæreste, som går i samme klasse på Duborg-Skolen og også er en del af det danske mindretal?

Jens Overgaard kigger drillende på Livia Jensen, som en smule genert svarer, at de taler tysk sammen.

"Hvorfor gør I det?", vil Jens Overgaard vide.

"Fordi vi har lært hinanden at kende på tysk, og så ville det føles unaturligt at begynde at tale dansk med ham. Men med hans familie taler jeg dansk, for han er halvt dansk. Det føles bare mærkeligt at begynde at tale dansk med ham", siger Livia.

Rugbrødstorte, kaffe og debat

Aftenens fortællinger og den efterfølgende debat handler om kærlighed, sprog, tilvalg og tilfældigheder. Og om traditioner, kultur og generationsforskelle. I pausen mellem de to familiers fortællinger bliver der serveret kaffe og rugbrødstorte ved de fint dækkede borde, hvor der er levende lys, tykke gråhvide duge og buketter af afskårne blomster.

"Det er ikke hver dag, man møder en Duborg-elev, der taler så smukt et dansk. Derfor kan jeg heller ikke forstå, hvorfor hun ikke taler dansk med sin kæreste. Sådan noget kan jeg ikke forstå," lyder det ved et af bordene – mellem en kaffetår og en bid kage.

"Jo, men på et tidspunkt forandrer det sig ➡➡

formodentlig. Når de flytter til Danmark for at studere for eksempel,” svarer sidemanden.

“Men man kan da tage en beslutning om at tale dansk. De er jo en del af mindretallet begge to. Det er noget andet med faren, der ikke taler dansk. Han bakker jo op om det danske i familien og har endda taget den danske humor til sig, kan man høre”, lyder det.

Tyske flag på fødselsdagsbordet

Efter pausen fortæller den anden sydslesvigske familie sin historie. Den består af Clara Krogh-Hüning, der også går på Duborg-Skolen, og hendes mor, danske Lizzi Krogh, der er født og opvokset i Aarhus og kom til Flensborg for 26 år siden for at arbejde som operasanger på Schleswig-Holsteinische Landestheater. Her mødte hun sin mand, Claras far, Ansgar Hüning, der er operasanger samme sted.

Parret besluttede tidligt, at deres børn skulle gå i dansk børnehave og skole, og at hver af forældrene skulle tale deres eget modersmål til børnene. Højtids traditioner har de taget fra både dansk og tysk – med få undtagelser, fortæller Lizzi Krogh.

“Børnene har været med til lanterneløb og har fået pakkekalender, og da Clara kom hjem og fortalte om Sankt Nikolaus, som jeg slet ikke kendte til, tog vi også den tradition til os. Og vores døtre har både gået Luciaoptog og været med til Rummelpot til nytår,” siger hun.

Med et smil tilføjer hun: “Det eneste, der har været lidt krise om, var, da jeg ville have danske flag på juletræet. Da nedlagde min mand veto, men en af mine veninder mente, at jeg da måtte kunne få min vilje hvert andet år. Så året efter kom der danske flag på træet, og det har der så været hvert år siden.”

De omkring 30 tilhørere i Billedsalen på Folkehjem griner og smiler – også da datteren Clara lidt senere beretter om familiens fødselsdagstraditioner:

“Min mor bagte altid kagekone til vores fødselsdage, da vi var mindre, og så skreg vi, når den fik halsen skåret over. Vi havde også Dannebrog på bordet. Jeg syntes, at det var lidt synd for min far, når han havde fødselsdag, så jeg syede et tysk flag til ham, da jeg var barn, og det kommer frem hvert år på hans fødselsdag”, fortæller hun.

Hun tilføjer, at der er tre identiteter i hendes familie.

“Min mor er meget dansk, og min far er meget tysk, og så er der mine søstre og mig, som blander de to kulturer. Det har vi til fælles med rigtig mange unge i mindretallet, og det er vi rigtig glade for.”

“Vi skal ikke ensrettes”

Lige præcis den tendens er der flere af tilhørerne, som finder problematisk.

Jens A. Christiansen, der er generalsekretær i Sydslesvigsk Forening (SSF) siger:

“I dette lokale på Folkehjem, hvor vi befinder os, kan vi se billeder af en masse mennesker, som vi kan takke for, at vi har et dansk mindretal i Sydslesvig. Den bevidsthed bør man have med, for har man ikke det, er der ikke noget dansk mindretal om 50 eller 100 år. Så får vi bare globalisering, hvilket i realiteten vil sige en ensretning, hvor der nok findes en grænselandsidentitet, men ikke noget dansk eller tysk. En 100 procent individualisering, hvor man ikke bliver dannet som en del af et fællesskab, vil betyde, at et mindretal som vores smuldrer bort. Vi skal ikke ensrettes, men fastholde de gode forskelle.”

Når identitet er et valg

Pilotprojektet ‘Når identitet er et valg’ går ud på, at sydslesvigske familier fortæller deres personlige og autentiske historier gennem foredrag for at sætte fokus på forældrenes overvejelser i forhold til valg af dansk børnehave og dansk skole. Det er Jens Overgaard, der er formand for Grænseforeningen Aabenraa, der står bag projektet i samarbejde med projektleder Gunvor Vestergaard, Grænseforeningen, og Kristian Arentsen, der er elevambassadørlærer på Duborg-Skolen.

Livia K. Jensen med sine forældre Kay Wohlsen og Angela Jensen.

Foto: Privat

Livia:

“Jeg føler mig både dansk og tysk og kalder mig sydslesviger

Livia Katharina Jensen, gymnasielev, Duborg-Skolen i Flensborg

“Det bedste ved at være en del af det danske mindretal er at kunne bruge begge sprog så meget. Jeg forbinder også det danske mindretal med en masse dejlige oplevelser. Fra min barndom husker jeg især at gå til FDF, som blev en af mine første forbindelser til det danske sprog. Der lærte jeg at bede Fadervor på dansk, og jeg var en af de eneste, der kunne det, da vi skulle konfirmeres. Det var jeg stolt af. Men jeg har også gode minder forbundet med det tyske. Til min fødselsdag har vi for eksempel altid sunget en tysk fødselsdags-sang. Jeg føler mig både dansk og tysk og kalder mig sydslesviger. Jeg glæder mig allermest til at blive student og få den danske studenterhue på og fejre alle de danske traditioner, man har som student. Efter sommerferien vil jeg gerne læse medicin, hvis min studentereksamen bliver god nok til det. Under alle omstændigheder vil jeg gerne læse i Danmark.”

Livias mor, Angela Jensen

“Jeg er vokset op i Sydslesvig, og den blå danske sangbog har præget mit skoleliv, siden jeg fik den i 1. klasse på Christian Paulsen Skolen i Flensborg. Da jeg stod og så Dronning Margrethe sejle ud af Flensborg Fjord efter sit besøg der i 1978, sang jeg begejstret med på ‘Danmark, nu blunder den lyse nat’, og da jeg lå i sengen med min nyfødte søn, sang jeg ‘Det haver så nyligen regnet’, uden at jeg helt vidste hvorfor. Alligevel var der noget usikkerhed i min identitet. Jeg følte mig anderledes i det kvarter, hvor jeg boede, fordi alle de andre børn gik i tyske skoler. Så da jeg var blevet student, søgte jeg ikke nordpå til Danmark, men sydpå og vestpå. Først mange år senere vendte jeg tilbage og fik for alvor blik for kvaliteterne ved mindretallet og det tosprogede. Mine børn har gået i dansk børnehave og skole, og jeg kan se, at de har en helt anden og mere naturlig tilgang til at være både danske og tyske, end jeg havde. De er selvbevidste unge mennesker, som kan sætte ord på, hvad det vil sige at være en del af det danske mindretal og både være dansk og tysk. Det er jeg stolt af.”

Livias far, Kay Wohlsen

“Inden jeg lærte Angela at kende, levede jeg et liv med helt andre traditioner og en helt anden kultur. Som journalist og tv-vært i Flensborg har jeg haft en del med Danmark og det danske mindretal at gøre, men det var først, da jeg mødte Angela, og vi fik vores børn, at det flyttede ind i familien – nye traditioner og et nyt sprog. Da jeg mødte Angela, så jeg for første gang potentialet i tosprogethed, og jeg fik for alvor øje på den sydslesvigske kultur med dens blanding af tysk og dansk. Vi lever nu som familie i begge verdener, og det fungerer fantastisk. Jeg har været med til alle forældremøder og arrangementer i børnenes danske børnehave og skole, selv om jeg ikke kan føre en rigtig samtale på dansk. Min familie oversætter, hvis der er noget, jeg ikke forstår.” ➡

Clara K. Hüning med sine forældre Lizzi Krogh og Ansgar Hüning.

Clara:

“Jeg kalder mig ikke sydslesviger, for mine forældre har ikke baggrund i grænseregionen

Clara Krogh Hüning, gymnasielev, Duborg-Skolen i Flensborg

“At være en del af det danske mindretal er for det meste en berigelse. Jeg synes, at jeg har fået det bedste fra to kulturer. Jeg har set både dansk og tysk børne-tv, og jeg har gået til ballet i en dansk klub og til springgymnastik i en tysk klub. Jeg har også gået til klaver og kor på tysk. Balletundervisningen var faktisk også på tysk, for der havde vi en bulgarsk lærer, som ikke talte dansk. Selv om jeg indimellem kan mærke, at jeg ikke er helt perfekt på hverken dansk eller tysk, synes jeg, at det er en gave at kunne to sprog og at kunne vælge, om jeg vil læse i Tyskland eller Danmark. Jeg kalder mig ikke sydslesviger, for mine forældre har ikke baggrund i grænseregionen. Men selvfølgelig er jeg en del af det danske mindretal, for jeg har boet her altid.”

Claras mor, Lizzi Krogh

“Mine forældre kommer fra Skive, og jeg er født i Odense og vokset op i Aarhus. Jeg har været ansat på Schleswig-Holsteinische Landestheater i 26 år, og de første seks år havde jeg ikke noget med det danske mindretal at gøre. Men da vi fik vores datter, gik jeg ned til provsten i Helligåndskirken i Flensborg, fordi jeg ville have hende døbt, og det blev mit møde med det danske mindretal. Min mand, som er tysk, var meget klar på, at vores døtre selvfølgelig skulle i dansk børnehave og dansk skole, og at vi hver især skulle tale vores modersmål til dem derhjemme. Jeg har konsekvent kun talt dansk med mine børn, også når vi har haft børn på besøg fra deres skole. Jeg er blevet en del af det danske mindretal qua mine børn, men jeg er dansk, jeg har et dansk pas, og det ændrer sig ikke.”

Claras far, Ansgar Hüning

“Jeg kommer fra Münster i Westfalen og har læst kunsthistorie, litteratur og musikvidenskab, inden jeg blev operasanger. Jeg har studeret sang i Wien i tre år og i Bologna i fem år. Så fik jeg en kontrakt på Schleswig-Holsteinisches Landestheater i Flensborg, og der begyndte min historie med Danmark, da jeg mødte Lizzi. Da vi fik vores ældste datter, Clara, var det klart for mig, at hun skulle i dansk børnehave og dansk skole. Jeg havde jo selv levet i udlandet og talt meget italiensk og havde mange italienske venner og syntes, at det var en stor berigelse at leve med to kulturer og to sprog. Med tiden har vi fået flere og flere kontakter i mindretallet, bl.a. via en eftermiddagscafé i Helligåndskirken, og fordi jeg har spillet i den danske bordtennisklub. Lizzi og jeg var enige om at tale hvert vores sprog derhjemme, så børnenes sprog ikke blev et mismask af dansk og tysk. Det er jeg glad for, at vi har holdt fast i. Den eneste ulempe er, at jeg aldrig har lært ordentligt dansk. Hvis jeg forsøger at sige noget på dansk derhjemme, bliver jeg altid helt til grin.” 🍷

Lad os styrke det nære demokrati

Af Hanne Sundin
Direktør for
Grænseforeningen

Krigen i Ukraine ryster hele verden. En stormagt har overfaldet en demokratisk stat i Europa. Det er en menneskelig katastrofe og samtidig et overgreb på den verdensorden og de systemer, de fleste i Vesten tror på.

Det er næsten umuligt at tro på, at det er sket. Og om end det også synes umuligt at se enden på krigen, så må vi tro på, at friheden, freden og den demokratiske vej sejrer til sidst.

Mens vi håber for ukrainerne og gør for dem, hvad vi kan som land og hver især, så må vi hylde og styrke demokratierne, hvor vi selv har en rolle at spille.

“

Sendemandsmødet er samtidig vores eget demokrati i Grænseforeningen, og også det skal vi værne om.

Den 8. maj er der delstatsvalg i Slesvig-Holsten, og her er det selvfølgelig særligt interessant for dansksindede i Sydslesvig, hvordan det går for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), der siden 1948 har repræsenteret det danske mindretal og den frisiske folkegruppe i Slesvig-Holsten.

Senest i september 2021 har SSW opnået et flot resultat ved valget til Den Tyske

Forbundsvalg. Det var første gang i over 60 år, at SSW stillede op til et forbundsdagsvalg, og det er nu første gang i over 70 år, at SSW har et mandat i Forbundsdagen. Nemlig spidskandidaten Stefan Seidler, der fik 55.000 stemmer i Slesvig-Holsten. Siden har der i de tyske medier været stor interesse for hans person, hvilket har givet ham en god platform til at fortælle om det danske mindretal. Det fortæller han i et interview i dette nummer af magasinet Grænsen, ligesom han vil besøge Grænseforeningens Sendemandsmøde.

Sendemandsmødet er samtidig vores eget demokrati i Grænseforeningen, og også det skal vi værne om. Jeg håber, at rigtig mange møder op, og jeg glæder mig til at møde foreningens medlemmer og gæster fra både Sydslesvig og Danmark – til at synspunkter mødes og brydes og til at blive klogere og finde fællesskab.

Sendemandsmødet bliver mit første som ny direktør. En af de første opgaver ved siden af Sendemandsmødet bliver at igangsætte en proces, der skal give Grænseforeningen en ny strategi. Hvor skal vi hen efter genforeningsjubilæet? Hvad skal de næste 100 år tegne for Grænseforeningen? Strategien skal skabes og siden realiseres i tæt samarbejde med Grænseforeningens bestyrelse, medlemmer, mindretal og interessenter omkring os. Derfor er jeg særligt glad for at have Sendemandsmødet som afsæt.

Verden viser os, at vi ikke må tage værdier som frihed, fred og demokrati for givet. Lad os hjælpe hvor vi kan. Og lad os styrke og dyrke demokratisk samtale og foreningsliv.

Vel mødt i Vingsted til Sendemandsmødet den 7. maj.

Foto: Lars Salomonsen.

Deltag i Grænseforeningens Sendemandsmøde 2022 og mød bl.a. Stefan Seidler, medlem af Forbundsdagen, og Hanne Sundin, ny direktør for Grænseforeningen.

Vi ses til Grænseforeningens Sendemandsmøde 2022

Grænseforeningen afholder sit årlige Sendemandsmøde i Vingsted Centret i Bredsten nær Vejle lørdag den 7. maj kl. 9.30-16.00. Udover den formelle del byder Sendemandsmødet 2022 også på et spændende indlæg fra Stefan Seidler, der er medlem af Den Tyske Forbundsday i Berlin for det dansk-frisiske mindretalsparti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). Stefan Seidler blev i efteråret valgt ind i Forbundsdagen som den første dansker

i over 70 år, og i sit indlæg vil han bl.a. fortælle om sit politiske arbejde i Berlin. Han vil desuden komme med seneste nyt om delstatsvalget i Slesvig-Holsten, der afholdes den 8. maj. Ved Sendemandsmødet 2022 deltager også Hanne Sundin, der den 1. marts begyndte som ny direktør for Grænseforeningen. Derudover byder dagen på fællessang akkompagneret af pianist Rasmus Skov Borring. 🍷

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

Med mindre andet er nævnt, er arrangementerne gratis og åbne for alle. Se flere arrangementer på www.graenseforeningen.dk.

SYDDANMARK

Faaborg-Midtfyn

28. april kl. 19.30. Store Sal, Ringe Bibliotek, Algade 40, Ringe. Foredraget "Aktuel tysk politik" ved lektor Thomas Wegner Friis, der underviser på tyskstudiet ved Syddansk Universitet. Foredraget vil tage udgangspunkt i den politiske udvikling i vores store naboland. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 75 kr.). Der serveres kaffe, te og kage.

Kolding

10. juni kl. 10.00. Kongeaamuseet, Jernbanegade 7, Vamdrup. Cykeltur omkring Skanderup og Lunderskov med ledsagerbil. Vi besøger bl.a. Den Gamle Drejeskive, Drabæks Mølle og Lunderskov Lokalhistorisk Arkivs Museum. Vi drikker kaffe undervejs (medbring egen frokost). Arrangeres i samarbejde med Historisk Forening for Vamdrup. Tilmelding senest 28. maj på 40 32 98 87 eller 26 90 95 63. Pris: 60 kr.

Sønderborg

21. maj kl. 08.00. P-pladsen ved Alsion, Sønderborg. Heldagstur til Sydslesvig. Vi besøger Hedeby og forsvarsvolden Dannevirke, der begge er UNESCO-verdensarv, med guidede ture. Aftensmad på Landgasthof i Tarp. Tilmelding senest 2. maj til kifanoe@gmail.com. Pris for medlemmer: 400 kr. (ikke-medlemmer 500 kr.).

Tønder

19. maj kl. 19.30. Klægager, Østerende 13, Ballum. Sangaften i Ballum ved Hartvig Dolberg og Henrik Svane, der er begge er forhenværende højskolelærere ved Musik- og Teaterhøjskolen i Toftlund. Pris for medlemmer: 100 kr. (inkl. kaffe) (ikke medlemmer 125 kr.).

26. juni kl. 08.45. P-pladsen, Sæd-grænseovergang. Sommertur med SSF Sydtønder Amt. Vi besøger bl.a. Danevirke Museum, Slesvig og Lindewitt. Tilmelding og betaling senest 10. juni. Pris: 300 kr. (inkl. bus, skibstur, middag og kaffe).

Vejle Vestereg

19. maj kl. 13.00. Bredsten Kirke, Kirkevej 7, Bredsten. Udflugt til Sikringsstilling Nord nær Rødekro og Zeppelinbasen i Tønder. Guide Nis Thomsen viser rundt. Aftensmad på Øster Højst Kro, Løgumkloster. Tilmelding og betaling senest 12. maj til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Pris: 200 kr.

10.-12. juni tidspunkt oplyses senere. Mødested oplyses senere. Vi deltager i De danske Årsmøder i Sydslesvig, der er det danske mindretals manifestation af deres danske tilhørsforhold. Se det endelige program i løbet af maj måned på syfo.de. Tilmelding rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Arrangeres af Sydslesvigsk Forening.

Aabenraa

21. maj kl. 08.00. P-pladsen ved Folkehjem. Heldagsbustur til halvøen Angel i Sydslesvig. Vi besøger bl.a. Christianslyst (frokost her), købstaden Arnis, Slesvig og A.P. Møller Skolen. Tilmelding og betaling senest 15. maj til jensovergaard49@gmail.com eller 40 10 81 42. Pris: 500 kr.

5. juni kl. 16.00. Løjt Kultur- og Forsamlingshus, Løjt Nørregade 1, Løjt Kirkeby. Grundlovsmøde med grundlovstale ved Lise von Seelen, næstformand i Etisk Råd og tidligere medlem af Folketinget. Underholdning ved Løjt Kirkebys Lillekor. De lokale spejdere sælger pølser, kaffe og kage. Arrangeres af Løjt Højskoleforening og Løjt Meningsråd.

MIDTJYLLAND

Horsens

19. april kl. 18.00. Sund By, Åboulevarden 52, Horsens. Generalforsamling med dagsorden ifølge

vedtægterne. Aftenen indledes med sang og smørrebrød. Efterfølgende billedforedraget "Kongeåen og den gamle grænse" ved bestyrelsesmedlem Poul Marcus. Tilmelding senest 11. april til tsgedved2549@live.dk eller 22 86 54 66 (gerne sms).

Randers & Omegn

24. maj kl. 19.00. Lille Sal, Helligåndshuset, Erik Menveds Plads 1, Randers. Foredraget "Fra Sydslesvig til Forbundsdagen i Berlin" ved Christian Dirschauer, formand for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) og medlem af Landdagen i Kiel. Der kan købes kaffe for 20 kr.

12. juni kl. 08.00. Afgang fra Gasværksgrunden, Jernbanegade, Randers. Udflugt til De danske Årsmøder i Sydslesvig med besøg på festpladsen i Flensborg. Der vil være taler, musik og sang. På hjemvejen besøger vi Frøslevlejrens Museum og spiser middag på Den Gamle Grænskro ved Christiansfeld. Tilmelding senest 16. maj til erik@keovergaard.dk og 20 57 67 10. Pris: 450 kr.

Ringkøbing og Omegn

19. maj kl. 17.00. Museumspladsen, Ringkøbing. Aftentur til Ulfborg-området. Der serveres sandwich og kaffe undervejs. Tilmelding senest 13. maj til 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Pris: 150 kr. (inkl. bus og traktament).

12.-16. juni kl. 07.30. Museumspladsen, Ringkøbing. Sommertur til Slesvig-Holsten med fire overnatninger i Plön. Vi besøger bl.a. Hamborg, Lübeck, Helgoland, Brunsbüttel og Sønder Løgum. Tilmelding senest 23. april til 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Pris: 5295 kr.

Silkeborg-Hammel

21. maj tidspunkt ukendt. Mødested ukendt. Besøg i Sydslesvig hos venskabsforeningen SSF Dannevirke, der ikke har besøgsprogrammet færdigt endnu. Det kommer senere i foråret, men sæt kryds i kalenderen. Pris: Oplyses senere.

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

Skanderborg

8. juni 08.00. Mødested ukendt. Udflugt til Sydslesvig, hvor vi bl.a. besøger Danevirke Museum, der er under ombygning, og forsvarsvolden Dannevirke, der er UNESCO-verdensarv. Tilmelding til 22 48 64 73. Pris: Oplyses senere.

Skjern, Tarm og Videbækne

12. maj kl. 19.00. FINDERUPVEJ 27B, Videbæk. En aften hos Dansk International Nødhjælp, der sender nødhjælp til Moldova, Rumænien og Ukraine. Efter besøget kører vi til Fiskbæk Missionshus og drikker kaffe, men Bent Kristensen viser billeder fra modtagerlandene. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller 51 92 09 00. Pris: 75 kr.

10.-12. juni tidspunkt oplyses senere. Mødested oplyses senere. Udflugt til De danske Årsmøder i Sydslesvig. Vi bor i Trenehytten i Tarp og deltager herfra i forskellige arrangementer. Der udsendes program i maj måned.

Aarhus

25. april kl. 19.30. Ellevang Kirkesal, Jellebakken 42, Risskov. Foredraget "De Kongerigske Enklaver" ved museumsinspektør Carsten Porskrog Rasmussen, Museum Sønderjylland. Pris: 75 kr.

30. maj kl. 19.00. Lokale 1D, Søren Frichsvej 36D, Aarhus. Foredraget "Den tabte hjemstav" ved historiker Christian Egander Skov, kulturmedarbejder ved FOF Aarhus. Arrangeres i samarbejde med FOF Aarhus. OBS: Begrænset antal pladser.

1.-2. juni kl. 9.30. Busholdepladsen, Valdemarsgade, Aarhus. Tur til grænselandet med stop ved bl.a. Skamlingsbanken, Knivsbjerg, Rønshoved Højskole og Sønderborg Slot. Arrangeres i samarbejde med FOF Aarhus og Rønshoved Højskole. Tilmelding senest 1. maj til aarhus@graenseforeningen.dk eller 30 26 57 20. Pris: 1600 kr. (dobbeltværelse) (enkeltværelse 1700 kr.)

NORDJYLLAND

Thy og Mors

21.-22. maj kl. 07.00. Præstegården 10, Thisted. Udflugt til Sønderjylland og Sydslesvig. Vi besøger bl.a. Genforenings- og grænsemuseet, Knivsbjerg, Skamlingsbanken, Christianslyst, Dansk Sundheds-tjeneste i Flensborg, Jaruplund Højskole og Lyksborg Slot. Særsomt program følger. Arrangeres i samarbejde med Højskolen Mors. Tilmelding og betaling senest 6. april til thy-mors@graenseforeningen.dk eller 20 21 79 64. Pris: 2500 kr.

Hvetbo Herred

4. maj kl. 19.30. Saltum Alstrup Sognegård, Tinghøjgade 83, Saltum. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende foredrag om genforeningsstenene i Jammerbugt Kommune ved Jens Justenlund. Der serveres kaffe.

Vendsyssel

12. april kl. 18.00. Sognegården, Sønder Vråvej 11, Vrå. Spisning, fællessang ved Birgit Gram og generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Derefter foredrag ved Søren Sillesen, der vil fortælle om en sønderjysk kvindes skæbne omkring 1920. Tilmelding senest 8. april til karstenfrederiksen@outlook.dk eller 25 26 83 12. Pris: 50 kr.

Aalborg

9. maj kl. 19.00. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35, Aalborg. Foredraget "Slesvig bliver en grænseregion" ved historiker Steen Bo Frandsen, leder for Center for Grænseregionsforskning, Syddansk Universitet. Arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitet.

SJÆLLAND

Dianalund og Stenlille

27. april kl. 19.30. Degneparken, Degneparken 1, Dianalund. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende fællessang fra Højskolesangbogen akkompagneret af Kaj Christensen, der også er kendt som Musik-Kaj,

samt foredrag om Besættelsen ved Frederik Madsen. Foreningen er undervejs vært for ost og rødvin.

15. juni kl. 11.00. Borgerhuset, Sømosevej 44, Dianalund. Udflugt til genforeningsstenene i Sorø Kommune med Niels Henriksen, tidligere direktør i Grænseforeningen, som guide. Frokost på Café Tre Konger, Sorø. Tilmelding senest 10. juni til kildsig@post10.tele.dk. Pris: 100 kr. (inkl. frokost med to stykker smørrebrød + en øl/vand).

Guldborgsund

19. maj kl. 14.30. Cementen, Nørre Blvd., Nykøbing Falster. Bustur til Femern Bælt-byggeriet med besøg og foredrag i udstillingscenteret samt stop ved udsigtsplatformen. Aftensmad på Restaurant Marni, Rødby. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Lolland. Tilmelding senest 1. maj til tiv65@hotmail.com (OBS: kun 25 ledige pladser, fordeles efter først til mølle-princippet). Pris for medlemmer: 200 kr. (ikke-medlemmer 300 kr.)

Lolland

19. maj kl. 14.30. Cementen, Nørre Blvd., Nykøbing Falster. Bustur til Femern Bælt-byggeriet med besøg og foredrag i udstillingscenteret samt stop ved udsigtsplatformen. Aftensmad på Restaurant Marni, Rødby. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Guldborgsund. Tilmelding senest 1. maj til tiv65@hotmail.com (OBS: kun 25 ledige pladser, fordeles efter først til mølle-princippet). Pris for medlemmer: 200 kr. (ikke-medlemmer 300 kr.)

10.-12. juni kl. 06.15. Cementen, Nørre Blvd., Nykøbing Falster. Tredagestur til Sønderjylland og Sydslesvig. Vi besøger bl.a. Skamlingsbanken, Folkehjem, vadehavssøen Pellworm, Marsktårnet, Rømo og den gamle grænse, Frederikshøj, ved Kongeåen. Tilmelding og betaling senest 1. april på zorba@mail.tele.dk eller 50 22 67 00. Pris for medlemmer: 3000 kr. (dobbeltværelse) (pris for enkeltværelse 3200 kr.) (ikke-medlemmer skal betale en merpris på 300 kr. pr. person).

Ringsted

17. februar kl. 19.00. Ringsted Kulturhus, Søgade 3, Ringsted. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende fortæller Mogens Larsen om den kommende tredagstur til Sydslesvig.

23. marts kl. 19.00. Klostermarks-kirken, Ahorn Alle 46C, Ringsted. Sangaften med fokus på højskole-sangbogen ved Niels Henriksen og pianist Grethe Larsen. Efterfølgende kaffebord. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 75 kr.).

Sorø

22.-24. april kl. 19.00. Værkerne, Frederiksvej 27, Sorø. Vikingtræf over grænsen med fokus på vikingetiden og den nutidige almindelige hverdag både nord og syd for grænsen med sprog og kultur i højsæde. Vi besøger bl.a. Gørlev Kirke, Fugledegård, Kalundborg, vikingeborgen Trelleborg og sejler på Sorø Sø. Arrangeres i samarbejde med SSF Slesvig, Stadtbücherei Schleswig og Grænseforeningen Nordvestsjælland, Grænseforeningen Dianalund & Stenlille, Grænseforeningen Slagelse, Grænseforeningen Ringsted og Grænseforeningen Midt-sjælland. Pris: 600 kr. (børn gratis).

HOVEDSTADEN

Frederiksborg

27. april kl. 19.00. Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende viser

Ruddi og Arne deres "årskavalkade". Der serveres kaffe og kage.

8. juni kl. 08.00. Forsea-billetsalg, Færgevej, Helsingør. Bustur til det østlige Skåne med Ingrid Dora Jarnbjer som guide. Vi besøger bl.a. Hallsberg Stenar, Kivikgravene, Jens Holgersen Ulfstands Glimmingehus, Sankta Maria Kirke og Rönneberga Bakke. Tilmelding senest 20. maj til bent@panikrejser.dk. Pris for medlemmer: 550 kr. (inkl. bus, frokost og kaffe) (ikke-medlemmer 600 kr.).

Hørsholm og Det Grønne Område

4. april kl. 19.30. Hørsholm Sognegård, Barakstien 2, Hørsholm. Foredraget "Det lyder som et eventyr – sange og sangtradition i Sønderjylland" ved museumsinspektør Elsemarie Dam-Jensen, Museum Sønderjylland. Pris: 50 kr. (der serveres sandwichs, vin og vand).

København og Frederiksberg

31. maj kl. 18.00. Restaurant Allégade 10, Allégade 10, Frederiksberg. Spisning og billedforedrag ved kultur-redaktør Hans Christian Davidsen, Flensborg Avis, der vil fortælle om sin bog "Nolde, maleren, der trådte ved siden af". Tilmelding senest 23. maj til gkf@graensekf.dk. Pris: 300 kr. (inkl. forret, hovedret og kaffe, ekskl. drikkevarer).

Københavns Vestegn

20. april kl. 19.00. Byhistorisk Hus, Hovedvejen 134, Glostrup. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtæg-

terne. Der serveres et let traktement. Tilmelding senest 19. april på gunner.lorenzen@mail.dk eller 44 84 45 27.

3. maj kl. 19.00. Glostrup Bibliotek, Kildevældets Alle 5, Glostrup. Billedforedrag ved kulturredaktør Hans Christian Davidsen, Flensborg Avis, der vil fortælle om sin bog "Nolde, maleren, der trådte ved siden af". Arrangeres i samarbejde med Glostrup Bibliotek. Pris for medlemmer 20 kr. (ikke-medlemmer 30 kr.). (kontakt Glostrup Bibliotek for billetter).

Skal jeres lokalforeningsarrangementer med i magasinet Grænsen?

Send materiale til
cjj@graenseforeningen.dk
Deadline: 12. maj 2022.
Udgivelse: 7. juni 2022.

Vær opmærksom på, at arrangementer, der optræder i kalenderen, kan være afholdt, når du modtager magasinet Grænsen, da distributionen strækker sig over fem dage.

Skal jeres lokalforening have trykt et lokalforeningsprogram?

Send materiale til
fh@graenseforeningen.dk
Deadlines: 18. april 2022.
Udgivelsesdato 11. juni 2022.

Grænseforeningen

Peder Skrams Gade 5, 2. sal
1054 København K
info@graenseforeningen.dk
tlf. 33 11 30 63

Protektor: Hans Kongelige
Højhed Prins Joachim

Formand

Peter Skov-Jakobsen
pesj@km.dk

Direktør

Hanne Sundin
hs@graenseforeningen.dk
tlf. 21 28 82 84

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskab til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Peter Skov-Jakobsen, København

1. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

2. næstformand: Else Tornbo, Sønderborg

Region Syddanmark

Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen,
Randbøldal
Else Tornbo, Sønderborg

Region Midtjylland

Horst-Werner Knüppel, Skjern
Karen Marie Ravn, Kjellerup

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen,
Aalborg
Jørgen Bruun Christensen,
Nykøbing Mors

Region Sjælland

Annemarie Brett Jakobsen,
Gadstrup
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Jan Uldal Niemann, Helsingør
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner

Steen Bo Frandsen, Hannover
Peter Bruhn Jepsen, Berlin

Grænseforeningen Ungdom

Jonas Kopf, Aarhus
Keneya Gross, Aarhus

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

[illegible]

Af Merlin Christophersen

Kunstmaleren Franciska Clausen (1899-1986) fra Aabenraa, der længe har været anerkendt internationalt for sin avantgardistiske kunst, bliver genopdaget i Danmark

Kunstmaleren Franciska Clausen (1899-1986), der var i lære hos László Moholy-Nagy i Berlin og Fernand Léger i Paris, var i 1920'erne en anerkendt del af den internationale avantgardistiske bevægelse med udstillinger i Berlin, Paris og New York, men nu er hun også ved at blive genopdaget i sit eget fødeland, fortæller Sally Schlosser Schmidt, der er museumsinspektør på Museum Sønderjylland – Kunstmuseet Brundlund Slot i Aabenraa, der viser særudstillingen 'Franciska Clausen og det evige eksperiment' frem til 24. april.

“Det er glædeligt, at vi i Danmark har fået større fokus på at få sat oversete og især kvindelige kunstnere ind på deres retmæssige plads i dansk kunsthistorie, hvor Franciska Clausen helt klart hører hjemme”, siger hun.

stjerne. Det er her, hun blev født og boede de sidste mange år af sit liv. Mange lokale kan huske hende fra bylivet, nogle havde en personlig relation til hende, og i mange hjem hænger der portrætter af familiemedlemmer fra hendes hånd.

“Da Franciska Clausen i 1931 kom hjem til Aabenraa som færdiguddannet kunstner, havde hun betrædt nogle stier i de internationale kunstmiljøer, som man ikke var klar til i Danmark. Derfor ernærede hun sig som naturalistisk portrætmaler, noget hun faktisk var meget dygtig til”, siger Sally Schlosser Schmidt.

Franciska Clausen var i en periode medlem af den internationale kunstnergruppe Cercle et Carré. Efter gruppens opløsning i 1931 tog hun hjem til Danmark, hvor hun først efter 1945 blev gradvist mere anerkendt for sin avantgardistiske kunst. I 1977 fik hun Thorvaldsens Medalje. Franciska Clausen har også portrætteret dronning Margrethe og hendes mor, dronning Ingrid. 🍷